

Міністерство освіти і науки України Університет митної справи та фінансів

Факультет управління

Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» за

темою:

**Розвиток митної політики держави в сфері забезпечення національних
інтересів**

Виконав: студент групи ПУ23-1зм

Спеціальність 281

«Публічне управління та адміністрування»

Чепурний Максим Сергійович

(прізвище та ініціали)

Керівник: д-р. держ. упр., доцент

Квеляшвілі І. М.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(місце роботи)

(_____ посада)

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Дніпро- 2024

АНОТАЦІЯ

Чепурний Максим Сергійович. **Розвиток митної політики держави в сфері забезпечення національних інтересів.**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2024.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних основ розвитку митної політики держави в сфері забезпечення національних інтересів.

У роботі досліджено сутність митної політики у забезпеченні національних інтересів держави, розглянуто порівняння та зміст національних та митних інтересів та охарактеризовано нормативно-правове регулювання митної політики держави. Проаналізовано митну політику у контексті євроінтеграційної політики, досліджено взаємодію митних органів з органами публічної влади та досліджено діяльність митних органів в умовах воєнного стану країни. За результатами дослідження визначено роль митних органів у забезпеченні національної і економічної безпеки держав з урахуванням зарубіжного досвіду. Запропоновано стратегічні напрями удосконалення митної безпеки як складової національної безпеки.

Ключові слова: митна політика; зовнішньоекономічна діяльність; митні інтереси; митні органи; національні інтереси; митний контроль; національна безпека.

SUMMARY

Chepurnyi Maksym Serhiiovych. Development of the state customs policy in the field of ensuring national interests.

Qualification work for obtaining the degree of Master in specialty 281 "Public management and administration". University of Customs and Finance, Dnipro, 2024.

The purpose of the master's thesis is to study the theoretical foundations of the development of the state customs policy in the field of ensuring national interests.

The work examines the essence of customs policy in ensuring the national interests of the state, considers the comparison and content of national and customs interests and characterizes the regulatory and legal regulation of the state customs policy. Customs policy is analyzed in the context of European integration policy, the interaction of customs authorities with public authorities is studied and the activities of customs authorities in the country's martial law are studied. According to the results of the study, the role of customs authorities in ensuring the national and economic security of states is determined, taking into account foreign experience. Strategic directions for improving customs security as a component of national security are proposed.

Keywords: customs policy; foreign economic activity; customs interests; customs authorities; customs border; customs control; customs clearance; customs procedures.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ.....	10
1.1. Сутність митної політики у забезпеченні національних інтересів держави.....	10
1.2. Порівняння та зміст національних та митних інтересів.....	18
1.3. Нормативно-правове регулювання митної політики держави.....	29
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	35
2.1 Митна політика у контексті євроінтеграційної політики.....	35
2.2. Взаємодія митних органів з органами публічної влади.....	41
2.3 Діяльність митних органів в умовах воєнного стану країни.....	44
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	54
3.1. Роль митних органів у забезпеченні національної і економічної безпеки держав: зарубіжний досвід.....	54
3.2. Стратегічні напрями удосконалення митної безпеки як стану захищеності митних інтересів України.....	62
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми дипломної роботи «Розвиток митної політики держави в сфері забезпечення національних інтересів» є беззаперечною, оскільки митна політика є важливим інструментом економічної, правової та безпекової стратегії держави. Митна політика впливає на багато аспектів розвитку держави, таких як економічна стабільність, захист внутрішнього ринку, боротьба з контрабандою, забезпечення національної безпеки та виконання міжнародних зобов'язань.

По-перше, у сучасному світі митна політика повинна відповідати вимогам глобалізації, що включає інтеграцію національних економік у міжнародний торговий процес. Водночас зростають виклики у сфері боротьби з економічними загрозами (наприклад, контрабандою, незаконним ввезенням товарів, енергетичною та продовольчою безпекою).

Зростає потреба в адаптації митної політики до нових тенденцій міжнародного ринку геополітичних змін, зобов'язань, що накладаються на країну, зокрема в контексті членства в міжнародних організаціях (Світова організація торгівлі, Європейський Союз та інші).

По-друге, митна політика є важливим інструментом для забезпечення національної економічної безпеки, адже вона визначає механізми захисту внутрішнього ринку від нелегальної конкуренції, субсидованого імпорту та інших зовнішніх загроз.

Система митних тарифів, квот, антидемпінгових та спеціальних заходів, а також контроль за переміщенням товарів через кордон сприяють підтримці конкурентоспроможності національних виробників, захисту інтересів ключових галузей економіки.

По-третє, Україна, як і інші країни, бере на себе зобов'язання в рамках різних міжнародних угод, що вимагає перегляду і коригування митної політики з урахуванням цих зобов'язань.

Адаптація до міжнародних митних стандартів митних процедур, боротьба з транснаціональною злочинністю та корупцією в митній сфері – усе це важливо для ефективного функціонування національної економіки в умовах глобальної торгівлі.

По-четверте, митна політика є важливим елементом боротьби з контрабандою, незаконним переміщенням зброї, наркотичних засобів, предметів, що можуть становити загрозу для національної безпеки.

Розвиток митної політики сприяє також вдосконаленню механізмів співпраці з правоохоронними органами, службами безпеки та міжнародними організаціями для зменшення потоку незаконних товарів через державний кордон.

По-п'яте, в умовах цифровізації економіки митна політика потребує адаптації до нових технологічних можливостей. Впровадження електронного декларування, систем автоматизованого митного контролю, використання нових технологій для зменшення людського фактора і підвищення ефективності митного адміністрування – це все важливі аспекти, які повинні враховуватися при розробці митної політики.

Важливим є також розвиток митної інфраструктури, логістичних можливостей для забезпечення безперешкодного переміщення товарів при мінімізації митних бар'єрів.

Актуальність цієї теми також зростає в умовах політичних і військових конфліктів, таких як війна в Україні. У таких умовах митна політика має бути спрямована на захист національних інтересів, зокрема у сферах продовольчої безпеки, енергетичної стабільності та захисту критичної інфраструктури.

Розвиток митної політики у кризових ситуаціях, пов'язаних із війною, важливий для запобігання незаконним постачанням товарів, які можуть використовуватися для ведення бойових дій або підірвати економіку держави.

Митна політика безпосередньо впливає на зовнішньоекономічну діяльність держави. Вона визначає правила та умови, за яких здійснюється експортно-імпортна діяльність, що має стратегічне значення для розвитку

національних виробників, залучення інвестицій та забезпечення стійкого економічного зростання.

Таким чином, актуальність теми дипломної роботи «Розвиток митної політики держави в сфері забезпечення національних інтересів» обумовлена тим, що митна політика є невід'ємною частиною стратегії держави, яка забезпечує її економічну безпеку, конкурентоспроможність на світовому ринку, а також захист від різноманітних загроз. Оскільки митні органи виконують важливу роль у регулюванні зовнішньої торгівлі та контролі за виконанням міжнародних угод, розробка і вдосконалення митної політики є необхідністю для забезпечення сталого розвитку держави, національної безпеки та економічної стабільності.

Стан наукового дослідження теми. Теоретичні та практичні аспекти проблеми реалізації митної політики розглянуто в працях І. Бережнюка, О. Борисенко, Г. Воронцової, Є. Гармаша, Л. Івашової, Т. Крушельницької, О. Дацій, А. Дегтяр, І. Драган, О. Ігнатенко, В. Козаков, І. Розпутенко, В. Ребкало, В. Тертичка, В. Юрчишин, П. Пашко, Ю. Петруня, Д. Приймаченко, Д. Скрябіна, С. Терещенко, О. Ткачова, Т. Тоцька, В. Ченцов та ін.

Мета і завдання роботи. Метою роботи є дослідження розвитку митної політики держави в сфері забезпечення національних інтересів.

Завданнями роботи є:

- з'ясувати сутність митної політики у забезпеченні національних інтересів держави
- здійснити порівняння та зміст національних та митних інтересів
- проаналізувати нормативно-правове регулювання митної політики держави
- дослідити митну політику у контексті євроінтеграційної політики
- охарактеризувати взаємодію митних органів з органами публічної влади
- визначити діяльність митних органів в умовах воєнного стану країни

- дослідити роль митних органів у забезпеченні національної і економічної безпеки держав: зарубіжний досвід

- запропонувати стратегічні напрями удосконалення митної безпеки як стану захищеності митних інтересів України.

Об'єкт дослідження – митна політика держави як сукупність стратегічних заходів, що спрямовані на регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки, з метою забезпечення національних інтересів у економічному, соціальному, політичному та безпековому аспектах.

Предмет дослідження – розвиток митної політики держави в сфері забезпечення національних інтересів.

Методи дослідження. Для дослідження теми дипломної роботи ми використали різноманітні методи дослідження. Оскільки тема охоплює юридичні, економічні та соціальні аспекти, нами було застосовано комплексний підхід. За допомогою:

- методу аналізу було розглянуто окремі елементи митної політики та їх взаємодії в контексті забезпечення національних інтересів;

- методу синтезу об'єднано результати аналізу для побудови цілісної картини митної політики в межах державних інтересів, на основі теоретичних і практичних знань.

- порівняльного методу- порівняно митну політику різних країн (наприклад, України з країнами ЄС), щоб оцінити ефективність різних підходів до забезпечення національних інтересів.

- нормативно-правового методу здійснено аналіз законодавчих актів, міжнародних угод та договорів, що регулюють митну політику держави, зокрема в контексті її взаємодії з національними інтересами.

- методу статистичного аналізу - окреслено статистичні дані для оцінки ефективності митної політики (наприклад, аналіз торгових потоків, обсягу зовнішньої торгівлі, зміни доходів державного бюджету від митних надходжень).

- документального методу - здійснено аналіз офіційних документів, звітів, планів, програм та інших нормативно-правових актів, які регулюють митну політику держави.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій та списку використаних джерел. Робота викладена на 81 сторінці. Список використаних джерел містить 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність митної політики у забезпеченні національних інтересів держави

У контексті визначення євроінтеграційних пріоритетів ефективна митна політика та належно функціонуюча митна система набувають вирішального значення, оскільки вони відображають реалії економічного розвитку країни, її зовнішньоекономічні орієнтири та позиції на глобальній економічній арені.

Україна є невід'ємною частиною міжнародного економічного та торговельного співробітництва, і співпраця між податковими та митними органами відіграє важливу роль у збільшенні обсягів зовнішньої торгівлі, стабілізації соціально-економічного розвитку країни та покращенні добробуту громадян. Однак, враховуючи, що Україна відноситься до держав з доходами нижче середнього рівня, реформи будуть ефективними лише за умови спрощення митних процедур, гармонізації документації, підвищення якості державного управління, належного застосування законодавства та забезпечення доступу до достовірної інформації [1].

Згідно з Митним кодексом України, державна митна політика є системою принципів та напрямів діяльності, спрямованих на захист митних інтересів і забезпечення митної безпеки країни, регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку, розвиток економіки України та її інтеграцію в світову економіку [2].

Дослідження О. Гребельника, на нашу думку, є важливими, оскільки він розглядає митну політику з економічної точки зору, визначаючи її як частину зовнішньої та внутрішньої економічної політики країни, яка базується на

виборі оптимальної моделі взаємодії з глобальною економічною системою: через протекціонізм, вільну торгівлю або їх гармонійне поєднання [3, с. 23].

У Європейському Союзі митну політику розглядають як складову частину внутрішньої та зовнішньої політики держави, що реалізується через відповідні інституції, закріплені на законодавчому рівні. Основними завданнями митної політики є забезпечення максимально ефективного використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території, а також участь у реалізації торгово-політичних завдань, спрямованих на захист внутрішнього ринку та стимулювання розвитку національної економіки [4].

Державна митна політика є важливим чинником економічного розвитку України, але її ефективний вплив можливий лише за умови належного управління відповідними процесами. Це включає створення сприятливих організаційно-правових умов для розширеного відтворювального процесу в країні, забезпечення України належним місцем у міжнародному поділі праці, зміну структури зовнішньої торгівлі, захист інтересів вітчизняних виробників та зміцнення економічної безпеки держави.

Ключовими аспектами митної політики є фактичне ввезення або вивезення товарів через митний кордон України. Основною ознакою є укладення комерційної угоди, у результаті якої товар передається вітчизняному або іноземному партнеру, що супроводжується фактичним переміщенням товару через митний кордон.

Метою державної політики України на довгострокову перспективу є створення умов для досягнення провідних позицій у світовій економіці через підвищення глобальної конкурентоспроможності національної економіки. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити кілька конкретних завдань [5]:

- використати конкурентні переваги України в аграрному секторі, переробці сировини та виробництві;
- забезпечити глобальну конкурентоспроможність обробних галузей, використовуючи митно-тарифну політику, регулювання внутрішніх

ринків, залучення іноземного капіталу та створення центрів компетенції, вбудованих у світові виробничі ланцюги доданої вартості;

- вибудувати стабільні та диверсифіковані зв'язки зі світовими економічними центрами, що сприятимуть стійкості розвитку економіки України в умовах глобальних ризиків;
- посилити роль України у вирішенні глобальних проблем та формуванні світового економічного порядку.

У сфері державної митної політики основними учасниками є [5]:

1. Суб'єкти господарювання – власники товарів, що переміщуються через митний кордон України;
2. Суб'єкти державного управління, які формують правила діяльності зовнішньоекономічних і митних суб'єктів, зокрема ті, хто розробляє державну митну політику;
3. Митні органи, які реалізують державну митну політику.

Нас цікавлять в першу чергу другий і третій групи учасників. До другої групи належать: Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України. Третю групу складають Державна митна служба України та її співробітники.

Для визнання діяльності як державного впливу необхідне формування чіткої державної політики щодо цієї діяльності. Це виражається через постійний вплив держави на регулювання відносин, що виникають під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Такий вплив має свої особливості: по-перше, він полягає у створенні єдиних правил для переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон; по-друге, передбачає проведення митного контролю як механізму, що забезпечує дотримання цих правил.

Основними функціями митної політики є:

- Фіскальна функція – забезпечення надходжень до бюджету країни через митні збори.

- Контрольно-охоронна функція – забезпечення правового режиму перетину державного кордону, контроль за дотриманням карантинних заходів, боротьба з контрабандою, розкраданням майна і цінностей [5].

У останні десятиліття митна політика набула важливої торгово-політичної ролі в міждержавних інтеграційних зв'язках і відносинах. Ці функції, що охоплюють широкий спектр взаємодій, піддаються впливу як легітимних, так і нелегітимних інтересів різних рівнів, від глобальних і об'єктивних до суб'єктивних та вузькокорисливих. Це призводить до формування складної та динамічної митної політики, прояви якої особливо помітні в умовах структурних змін у суспільному житті [6].

Складність таких проблем створює труднощі у пошуку та виборі ефективних норм реалізації митної політики, що вимагає підвищених вимог до обґрунтування шляхів задоволення державних, громадських та індивідуальних інтересів громадян, а також охорони від зовнішніх загроз для здоров'я населення, майнових інтересів, національних традицій та навколишнього середовища.

Митна політика охоплює такі елементи: принципи переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України; виконання митних формальностей; митні режими, що визначають правовий статус товарів і покладають обов'язки, необхідні для митного оформлення; тарифне і нетарифне регулювання; захисні, антидемпінгові та компенсаційні заходи при імпорті товарів; справляння митних платежів; надання митних пільг; митний контроль; правове регулювання взаємовідносин учасників митних правовідносин, зокрема в контексті захисту прав і законних інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності [7].

Державна митна політика є складовою частиною фінансової політики, що спрямована на регулювання суспільних відносин, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон, і підтримується відповідними ресурсами. Вона реалізується через створення єдиних правил, які повинні бути

обов'язковими для виконання при здійсненні операцій з переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон.

Митне оформлення є основною умовою легального перетину митного кордону і передбачає дотримання ряду вимог: виконання заборон і обмежень, встановлених законодавством для забезпечення національних інтересів України; виконання тарифних і податкових зобов'язань для здійснення митних формальностей; здійснення митного контролю як механізму, що гарантує безумовне дотримання державних правил.

Основні поняття, що визначають зміст і структуру митної політики, включають:

- Митні операції - окремі дії щодо товарів і транспортних засобів, які здійснюються учасниками при митному оформленні;
- Митні процедури - сукупність правил, що визначають порядок виконання митних операцій і статус товарів для цілей митного регулювання;
- Митний тариф і нетарифні заходи регулювання зовнішньої торгівлі - інструмент торгової політики, який регулює внутрішній ринок у взаємодії зі світовим ринком;
- Митна статистика - комплексна інформація про тенденції розвитку зовнішньої торгівлі, ситуацію на світовому ринку та стан митного адміністрування [7].

Цілі митної політики можна поділити на кілька основних блоків:

1. Економічні цілі - поповнення державного бюджету через митні платежі;
2. Регулятивні цілі - організація і регулювання товарообігу через митний кордон;
3. Правоохоронні цілі - захист законних інтересів та прав, що виникають при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Ці цілі визначають суть митної політики, яка є важливим напрямом державної політики України. Її значення найбільше проявляється через захист

економічних інтересів держави. Розвиток ринкової економіки, зростання зовнішньої торгівлі, збільшення пасажиропотоку через митні кордони, впровадження новітніх інформаційних технологій значно ускладнили організацію та управління митною політикою. Сьогодні учасники зовнішньоекономічної діяльності повинні мати обширні знання з митних операцій, вміти правильно користуватися нормативно-правовими актами, що регулюють ЗЕД, а також розуміти організаційну структуру управління митною політикою та інші аспекти її реалізації [7].

Формування сучасної митної політики України враховує стан її економіки, геополітичне положення та необхідність залучення іноземних інвестицій, що неможливо зробити без фритредерства. Це пояснюється тим, що через Україну проходять великі міжнародні транспортні шляхи, будь-які спроби ускладнити пересування товарів по них можуть призвести до складних наслідків для економіки. Водночас простежується тенденція до протекціонізму та захисту інтересів національного товаровиробника [8, с. 258–260].

Митна політика України, як і інші види державної політики, має механізми реалізації, які являють собою комплекс заходів та управлінських рішень, направлених на втілення положень митної політики на практиці. Засоби реалізації митної політики поділяються на тарифні (митний контроль, митне оформлення) та нетарифні (ліцензування, митні обмеження). Виконання цих рішень покладено на Державну митну службу України та її структурні підрозділи. Кожен з органів митної системи України в рамках своїх повноважень приймає рішення, які мають розпорядчий характер та є обов'язковими до виконання. Ефективна митна політика потребує чітких дій від посадових осіб різного рівня. Саме таким шляхом можливо досягнути бажаного результату [9].

Митну політику можна поділити на кілька основних напрямів діяльності державних органів, які регулюють зовнішньоторговельні відносини:

- Збір статистичної та оперативної інформації щодо зовнішньоторговельних операцій;
- Аналіз структури зовнішньої торгівлі та порівняння її елементів з міжнародними стандартами в митній політиці;
- Формування української номенклатури товарів з урахуванням світового досвіду та потреб вітчизняних виробників і споживачів;
- Визначення національних пріоритетів з огляду на інтеграцію української економіки у світову економічну систему;
- Розробка економічних і адміністративних інструментів для забезпечення економічного суверенітету, захисту національного виробника та просування українських товарів на міжнародні ринки;
- Встановлення правил переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, що забезпечують національні інтереси;
- Забезпечення виконання митних формальностей учасниками зовнішньоекономічної діяльності;
- Створення системи збору митних платежів, які сплачуються учасниками зовнішньоекономічних операцій, та їх надходження до державного бюджету;
- Формування ефективної інфраструктури для зручного та цивілізованого виконання митних формальностей під час проходження митного контролю;
- Контроль за дотриманням встановлених правил і своєчасне реагування на відхилення від нормативів;
- Забезпечення безперебійної роботи державних органів для реалізації прав учасників зовнішньоекономічної діяльності в рамках законодавства, а також для захисту інтересів держави.

Елементи діяльності, пов'язані з збором статистичних даних, аналізом інформації, вивченням світового досвіду та адаптацією його до національних особливостей, веденням і уніфікацією товарної номенклатури, є важливими складовими процесу прийняття управлінських рішень. Вони сприяють

формуванню правил для учасників зовнішньоторговельної діяльності при переміщенні товарів через митний кордон, тому ведення статистики та номенклатури є важливою частиною митної політики.

З нашої точки зору, державну митну політику можна аналізувати з двох основних підходів: у вузькому сенсі – з точки зору суб'єктів, які реалізують цю політику, і в широкому – з позицій національних економічних інтересів. Обидва підходи не суперечать один одному, але мають різний характер. Наприклад, у випадку монополії на зовнішню торгівлю, органи, що реалізують митну політику, можуть підпорядковуватися відповідному державному зовнішньоторговельному органу (міністерству, департаменту або управлінню), або ж діяти автономно. У разі лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків митниця стає самостійною державною службою, що здійснює свою політику незалежно від інших державних органів, відповідно до чинного законодавства [10].

Основою митної політики є зовнішньоторговельна політика, яка являє собою систему заходів, спрямованих на розвиток економічних зв'язків країни з іншими державами. Вона охоплює визначення обсягів товарообігу, географічного розподілу та товарної структури експорту і імпорту. Зовнішньоторговельна політика є важливою частиною міжнародних відносин, яка не обмежується лише торговими зв'язками, але також охоплює інші сфери зовнішніх взаємодій держави, такі як дипломатія, економіка, наука і техніка, культура, транспорт тощо. Водночас роль зовнішньої торгівлі в цьому процесі є особливою, оскільки саме вона є основою митної політики.

Щодо поняття «механізм», слід зазначити, що воно включає не тільки набір спеціальних елементів, але й їхнє цільове призначення, а також методи та способи функціонування. В одному значенні механізм розглядається як внутрішній устрій машини чи апарату, що забезпечує їхню роботу. В іншому – як система або пристрій, що визначає порядок виконання певної діяльності (наприклад, механізм державного управління).

Управлінський механізм є частиною загальної системи управління, що забезпечує вплив на фактори, які визначають результати діяльності управлінського об'єкта. Ці фактори можуть бути як внутрішніми (як у випадку управління організацією), так і зовнішніми (при взаємодії з іншими організаціями). Термін «механізм» активно використовується в різних наукових сферах, зокрема в державному управлінні. У нашому дослідженні ми використовуємо терміни «механізми реалізації митної політики», «організаційно-функціональний механізм», «правовий механізм», «економічний механізм» тощо.

Отже, реалізація зазначених пріоритетних напрямів вимагає подальшого розвитку інститутів зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, митна політика є важливою складовою частиною державного управління, яка регулює зовнішньоекономічну діяльність, забезпечує захист національних інтересів, стимулює економічний розвиток і сприяє безпеці країни. Вона охоплює встановлення правил для імпорту, експорту та транзиту товарів, тарифне і нетарифне регулювання, а також заходи, спрямовані на захист економіки, населення та навколишнього середовища.

1.2. Порівняння та зміст національних та митних інтересів

У митних правовідносинах кожний з учасників має власні інтереси. У митного органу це інтереси, зумовлені державою: наповнення скарбниці коштом стягнутих митних платежів; охорона державної та громадської безпеки; дотримання економічних інтересів. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зацікавлений в якнайшвидшому проходженні митних формальностей, мінімізації обсягу митних платежів, оперативному випуску товарів, що переміщуються через митний кордон. Тим часом збереження бюджетноутворювальних функцій митної системи не суперечить

максимальному сприянню учасникам зовнішньоторговельної діяльності й адаптації вітчизняних митних правил до міжнародних норм.

Домінування в митному праві публічних інтересів не повинно означати ігнорування інтересів осіб, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон, обмеження їхніх прав, недостатнє задоволення їхніх законних потреб. Навпаки, прагнення держави до оптимізації співвідношення приватних і публічних інтересів у галузі митної справи приведе до збільшення кількості суб'єктів зовнішньої торгівлі, активізації міжнародного товарообігу, зміцнення економіки країни. Об'єктом митної безпеки, тобто тим, на захист чого вона спрямована, є митні інтереси держави [11, с. 144].

Головним завданням митної політики України в межах захисту національних інтересів має залишатися забезпечення балансу між захистом національної безпеки, національної економіки як інструменту створення добробуту нації, з одного боку, і правами споживачів щодо доступу до якісних імпортованих товарів за розумними цінами - з іншого [12].

О. Разумова у праці «Поняття митної безпеки в контексті забезпечення національної безпеки України» зазначає, що митна безпека охоплює не лише стан захищеності економічних інтересів держави, а і стан захищеності митних інтересів загалом, складовим елементом яких є економічні інтереси держави [13, с. 166].

Нині в державі відсутні як системне бачення, так і цілісний підхід до забезпечення митних інтересів держави з урахуванням їхніх специфічних особливостей. Основна частина проблеми, на думку П. Пашка, С. Шевчука, полягає саме в інституційній площині, яка, у свою чергу, зумовлена недосконалою політичною й економічною кон'юнктурою в державі [14].

Безпосередньо поняття «митні інтереси» з'явилося у законодавчому полі із введенням у дію поточної редакції Митного кодексу України, як і поняття «митна безпека». Це, безумовно, привертає увагу науковців та дослідників до вивчення та надання авторського трактування цих дефініцій з точки зору їх етимології, змістовного наповнення відносно сучасних реалій. І якщо тема

митної безпеки досліджувалася досить часто, то митні інтереси як окрема категорія митного законодавства ще не є об'єктом поглибленого досконалого вивчення.

Митні інтереси, як зазначено в Митному кодексі України, - це національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи [2].

Складниками державної митної справи є встановлені порядок й умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Більш повним є поняття «митні інтереси», наведене в «Митній енциклопедії»: «Митні інтереси - певний спектр (сукупність) національних інтересів держави, пов'язаних із забезпеченням і реалізацією виконання митної справи, задоволення яких сприяє забезпеченню ефективного функціонування, стійкого розвитку економічної системи, зменшенню загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві у сферах, пов'язаних із митною сферою, та які визначаються поточним станом зовнішньоекономічних відносин, повнотою задоволення матеріальних потреб громадян, ступенями реалізації визначених стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку й захисту культурного та інформаційного середовища держави, станом зовнішньоекономічної та митної безпеки» [15].

Митна безпека за визначенням Митного кодексу України являє собою стан захищеності митних інтересів України.

Наведена в Митному кодексі України та «Митній енциклопедії» дефініція породжує парадигму стосовно державної митної справи, що завдяки їй здійсненню забезпечується досягнення національних інтересів України. Отже, митні та національні інтереси України сприймаються як тотожні. На разі виникає слушне запитання, чому саме законотворцем формується враження щодо ототожнення цих понять? У цьому сенсі доцільним вбачається дослідження антропології понять «національні інтереси» та «митні інтереси».

Якщо в епоху панування Вестфальської моделі світу національні інтереси фактично були тотожні державним і базувалися на трьох «гобсівських» мотивах: досягнення та гарантування безпеки держави, задоволення економічних вимог політично значущих верств населення, підвищення престижу держав на міжнародній арені, а ідентифікація відбувалася за принципом належності до держави, то в добу глобалізації національні інтереси мають містити в собі не лише державні, а й корпоративні інтереси інституцій, які виходять за межі кордонів держави [16].

Одним з аспектів активного розвитку інтеграції як процесу, що постійно розвивається, вважається створення наднаціональних інститутів, які діють за принципами міжнародного права. Міжнародний аспект є складовою частиною діяльності у сфері державної митної справи.

Законодавче визначення поняття «національні інтереси» закріплено в Законі України «Про основи національної безпеки України». Відповідно до цього закону національні інтереси - це життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства й держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [17].

До життєво важливих національних інтересів України належать такі:

- дотримання прав і свобод людини і громадянина;

- забезпечення суверенітету України, її територіальної цілісності, недоторканності державного кордону, демократичного конституційного ладу, верховенства права;
- забезпечення конкурентоспроможності держави та економічного добробуту населення шляхом усебічного розвитку людського, науково-технічного, інноваційного потенціалів країни;
- збереження й розвиток духовних і культурних цінностей суспільства;
- створення безпечних умов життєдіяльності, захисту навколишнього та природного середовища;
- створення умов для сприйняття української держави міжнародним співтовариством як повноцінного і рівноправного його члена [18].

Законодавча ідея реалізації національних інтересів полягає в гарантуванні державного суверенітету України та її прогресивного розвитку на основі життєво важливих цінностей та визначальних потреб суспільства і держави. Тоді як згідно з Митним кодексом України реалізація національних інтересів досягається шляхом здійснення державної митної справи.

Як бачимо, законодавчо закріплені поняття мають ряд важливих відмінностей, що дає підстави для уточнення поняття «митні інтереси» відносно редакції, наведеної в Митному кодексі України.

Поняття «національні інтереси» є об'єктом дослідження та інтерпретації багатьох науковців.

Г. П. Ситник в «Концептуальних засадах забезпечення національної безпеки України» стверджує, що сукупність збалансованих інтересів людини (громадянина), суспільства, держави в різних сферах їх життєдіяльності, реалізація яких гарантує збереження національних цінностей, державний суверенітет, територіальну цілісність та прогресивний суспільно-політичний і соціально-економічний розвиток» [18].

В тлумачному словнику зазначено, що інтереси держави, які зазвичай визначаються урядом держави. Використання поняття «національні інтереси» підкреслює роль держави як утілення національних інтересів. [19]

В етнопсихологічному словнику зазначено, що суспільно-політичний і психологічний феномен, що відображає цінності національної спільності, які служать збереженню її єдності і цілісності. Національні інтереси виявляються в почуттях патріотизму, гордості за свій народ, його культури, традиціях, почуттях симпатії до представників своєї нації і є найважливішою рушійною силою поведінки і діяльності як окремих особистостей, так і нації, держави в цілому. [20]

В соціологічній енциклопедія зазначено, що категорія, яка відображає міру самосвідомості й самовираження народу, характеристика суспільної єдності, політичний принцип і соціальне почуття. Активний фактор об'єднання етносів, конфесій і громадян, що забезпечує духовну цілісність суспільства і сприяє розгортанню інтелектуального і морального потенціалу нації. Є результатом осмислення історії, дійсного стану і перспективної мети розвитку нації. На рівні державної політики національні інтереси являють собою важливий державний ресурс, дієвий фактор модернізації країн, умову і передумову для вирішення зовнішньополітичних завдань і проблем розвитку країни як суб'єкта світової історії» [21].

В. П. Горбулін, А. Б. Качинський в своїй праці «Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від «суспільства ризику» до громадянського суспільства», пишуть, що поняття «національні цінності» включає предмети, явища та їх властивості, що задовольняють потреби особи, суспільства і держави в безпечному існуванні та прогресивному розвитку» [22].

Дутун З. С. наводять визначення, що наявні та ідеальні соціальні, матеріальні та духовні блага, що задовольняють потреби та інтереси людей і сприяють прогресивному розвитку особи, суспільства і держави. Визначаючи це поняття, слід констатувати, що саме національні цінності є певними

концептуальними, ідеологічними основами, консолідуючими чинниками, важливими життєвими орієнтирами на шляху ефективного суспільного розвитку. [23]

Таким чином, національні інтереси є насамперед цінностями та потребами держави, стосуються громадян, суспільства та загалом держави, що виражає кожне з наведених трактувань цієї дефініції.

За слушним зауваженням В. Ситника, національні інтереси певною мірою є консолідованим результатом інтелектуального пошуку науковців, представників інститутів громадянського суспільства та політичного керівництва держави щодо відповіді на запитання стосовно потреб подальшого розвитку кожного індивіда, суспільства та держави і, відповідно, захисту їх від зовнішніх і внутрішніх загроз [18].

Інтерес є усвідомлена необхідність задоволення потреби. Як особистість, так суспільство і держава мають обумовлені зовнішнім середовищем і внутрішнім розвитком кожної із систем потреби, які заявляють про необхідність свого задоволення. Логічна основа всіх «видів» інтересів єдина: потреба - інтерес - його реалізація в межах існуючих суспільних відносин.

Влучним є твердження Бойко В.М., що на відміну від потреб, які зосереджені, перш за все, на предметі їх задоволення, інтерес спрямований на соціальні інститути, норми взаємодії в суспільстві, від яких залежить перерозподіл цінностей і благ, що забезпечують задоволення потреб. Інтереси є найважливішою детермінантою діяльності [24].

Розуміння національної ідеї, закладеної в поняття національних інтересів, виявляється через всі їх складники, до яких, поряд з іншими, належать і митні інтереси. До сфери митних інтересів віднесено: створення сприятливих умов для полегшення торгівлі; сприяння транзитові; прискорення товарообігу й пасажиропотоку через митний кордон; своєчасне й повне стягнення податків і митних зборів; ефективна організація боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил ефективного запобігання їм (у

тому числі попередження та відвернення правопорушень); наближення митного законодавства до світових вимог, розвиток міжнародного співробітництва в галузі митної справи; забезпечення конфіденційності інформації щодо суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; збільшення транзитної привабливості країни; недопущення ввезення на територію держави неякісних товарів, використання й споживання яких становить небезпеку для здоров'я населення; недопущення ввезення продукції низького морально- етичного змісту, зокрема такої, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм тощо [17].

Згідно зі ст. 544 Митного кодексу України [2] усе вищенаведене належить до основних завдань, які виконують митні органи при здійсненні державної митної справи. Така інтерпретація звужує площину поняття «митні інтереси» відносно поняття «національні інтереси».

Сучасні науково-інформаційні ресурси та джерела мають досить велику інформаційно-аналітичну базу досліджень стосовно трактування національних інтересів, чого не можна сказати про поняття «митні інтереси».

Безумовно, зміст поняття «національні інтереси» має більший спектр наповненості стосовно пов'язаних з ними митних інтересів. У свою чергу, відсутність у Митному кодексі України як основному законодавчому інструменті формальної деталізації та подальшого впровадження в тексті норм, умов, за яких розкривається сутність та сфера застосування категорії «митні інтереси», нівелює їх у загальній сукупності національних інтересів.

Визначення митних інтересів має ґрунтуватися на таких чинниках: сукупність економічних інтересів; поточний стан зовнішньоекономічної і митної безпеки; сукупність існуючих на певний момент зовнішніх і внутрішніх загроз. Із цього випливає, що митні інтереси держави змінюються залежно від зміни вищенаведених чинників, умов існування країни та етапу її розвитку [25].

Спрямованість основних завдань, які виконують митні органи при здійсненні державної митної справи, конвертуються з основними

пріоритетами національних інтересів держави. На макрорівні основні завдання митних органів стосовно їх впливу на національні інтереси за сферами діяльності забезпечують економічні, зовнішньоекономічні, внутрішньополітичні, військові, інформаційні, духовні, екологічні та інші потреби суспільства та держави. Так, у зовнішньополітичній сфері це створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного й соціального розвитку України; сприяння усуненню міжнаціональних та регіональних конфліктів; участь у заходах з боротьби з міжнародними організованими злочинними угрупованнями та міжнародним тероризмом, протидія поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження і засобів її доставки; адаптація законодавства України до міжнародних норм [26].

У сфері державної безпеки митні органи виконують функції правоохоронних органів, створюють необхідні умови для ефективної боротьби з корупцією та злочинністю. Митні органи беруть участь у міжнародному співробітництві у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, нелегальною міграцією; забезпечують ефективно діючу систему контролю за поставками продукції і технологій оборонного призначення і подвійного використання.

У воєнній сфері та сфері захисту державного кордону України Державна митна служба бере активну участь у запровадженні спільного прикордонного та митного контролю в частині, що стосується митних процедур, поглиблення транскордонного співробітництва із суміжними державами. У внутрішньополітичній сфері - забезпечення прозорості в діяльності державних органів, ухвалення управлінських рішень, інформованість населення, зміцнення на цій основі довіри до владних інститутів.

В економічній сфері - забезпечення продовольчої безпеки; захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту - поставок продукції, яка може завдавати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу; посилення участі України в

міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції, поглиблення інтеграції в європейську і світову економічну систему та активізація участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях; контроль за експортно-імпортною діяльністю, спрямований на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника, боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів [27].

Інтереси в економічній сфері можна поділити на такі категорії: національні митні інтереси у сфері економічної безпеки (наприклад, захист від контрабанди або демпінгу), національні митні інтереси у сфері економічного розвитку (наприклад, підтримка національного товаровиробника засобами тарифного й нетарифного регулювання), національні митні інтереси у сфері безпеки людини або гуманітарної безпеки (наприклад, забезпечення дотримання медико-санітарних умов перетинання кордону), національні митні інтереси у сфері боротьби зі злочинністю та корупцією (наприклад, запобігання незаконним операціям з ПДВ), національні митні інтереси у сфері політичної безпеки (наприклад, запобігання тероризму), національні митні інтереси у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики (наприклад, створення сприятливих умов для розвитку відносин між державами через скорочення чи зняття митних обмежень для громадян).

У науково-технологічній сфері можливе застосування засобів митної політики для боротьби з неконтрольованим впливом наукових та технологічних досягнень за кордон, забезпечення необхідних умов для реалізації прав інтелектуальної власності, забезпечення належного рівня безпеки експлуатації промислових, сільськогосподарських і військових об'єктів, споруд та інженерних мереж.

В екологічній сфері - недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин, організмів; розширення

участі України в міжнародному співробітництві з реалізації заходів щодо зменшення негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки України.

У соціальній сфері - захист прав споживачів, який здійснюється за допомогою сертифікації та медико-санітарного контролю товарів, що ввозяться на митну територію України.

В інформаційній сфері - забезпечення інформаційного суверенітету України; удосконалення державного регулювання розвитку інформаційних технологій шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Специфіка митних органів у системі державних органів України визначається покладеними на них завданнями і функціями. Призначенням митних органів є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України [2].

Сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства та держави створюються завдяки інтегральності національних та митних інтересів. Реалізація цих інтересів відбувається в безумовній залежності внутрішньої політики від зовнішньої та впливу зовнішньої політики на внутрішню. Як внутрішня, так і зовнішня політика та її вплив на життєзабезпечення суспільства формується внаслідок ефективного виконання функцій та завдань у сфері державної митної справи митними органами як державного інституту, призначенням якого є захист митних інтересів країни.

Отже, поняття «митні інтереси» в нормативно-законодавчому полі застосовується у сфері державної митної справи та досить конкретно обмежене встановленими Митним кодексом України порядками та умовами переміщення товарів через митний кордон, їх митний контроль та митне оформлення. З іншого - державна митна справа, через яку реалізуються митні інтереси, базується на принципах, які охоплюють як зовнішні, так і внутрішні інтереси держави, суб'єктів господарювання, осіб незалежно від їх громадянства, стосується різновекторних питань, пов'язаних із життєзабезпеченням суспільства та іміджу країни у світі.

Така диверсифікація контенту стосовно митної справи надає підстави для інтерпретації митних інтересів як інтегрованої системи, що забезпечує інтереси, пов'язані зі здійсненням зовнішньої та внутрішньої політики держави за сферою впливу на економічні, соціальні, правові, наукові, інформаційні, міжнародні, екологічні, культурні аспекти, які забезпечуються та реалізуються шляхом здійснення державної митної справи.

1.3. Нормативно-правове регулювання митної політики держави

Для розкриття теми нормативно-правового регулювання митної діяльності України розглянемо основні правові акти, які регулюють митної діяльності, зокрема функції, обов'язки, права та процедури митних органів, які здійснюють митну політику, що визначаються національним законодавством та міжнародними стандартами. Це дозволить зрозуміти правові засади, що закладають основу для митної політики. Тому проаналізуємо нормативно-правове регулювання митної політики держави.

Конституція України, як базове джерело правового регулювання визначає правові засади, на яких ґрунтується діяльність усіх органів державної влади, включаючи митні органи. Стаття 92 Конституції відносить питання митної справи до виключного законодавчого регулювання, закріплюючи основи економічної політики держави, зокрема захист економічного

суверенітету. Конституційні положення є орієнтиром для розробки інших законів, зокрема тих, які визначають правовий статус і функції митних органів [28].

Основним нормативним актом, який регулює діяльність митних органів в Україні, є Митний кодекс України. Митний кодекс, ухвалений у 2012 році, визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування митної служби [2]. Він регулює всі аспекти митної справи, зокрема порядок митного контролю, оформлення товарів, збори та платежі, визначення статусу митних органів та прав і обов'язків посадових осіб митних органів. Основні положення кодексу охоплюють:

- Визначення митного контролю та його форм. Кодекс визначає, що митний контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання митного законодавства, а також законодавства, яке регулює переміщення товарів через митний кордон.
- Порядок митного оформлення товарів. Кодекс регламентує процедуру митного оформлення, визначає документацію, необхідну для проходження митного контролю, та порядок взаємодії між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.
- Умови надання митних пільг і особливості сплати митних платежів, включаючи ввізне та вивізне мито, акцизний податок і податок на додану вартість.

Діяльність митних органів значною мірою залежить від професійності їхніх співробітників, тому правовий статус, права, обов'язки і гарантії державних службовців, які працюють у митній службі, регулюються Законом України "Про державну службу" [29]. Цей закон визначає правові засади функціонування державної служби, регулює порядок прийняття на службу, просування по службі, звільнення, а також обов'язки і відповідальність державних службовців.

Україна є учасником низки міжнародних угод, які визначають загальні підходи до митного регулювання і встановлюють стандарти для митних процедур. До таких документів належать:

- Кіотська конвенція (Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур). Конвенція закладає основи для гармонізації митних процедур, спрощення митного контролю та уніфікації правил.

- Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (Конвенція CMR), яка регулює правові відносини під час міжнародних автомобільних перевезень та відповідальність перевізників.

- Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), що регулює питання тимчасового ввезення товарів без сплати мита.

Участь України в міжнародних конвенціях забезпечує взаємовизнання митних процедур, спрощує документообіг, дозволяє ефективніше здійснювати митний контроль та забезпечувати виконання зобов'язань у рамках міжнародної торгівлі.

Кабінет Міністрів України як виконавчий орган державної влади приймає постанови та розпорядження, що деталізують виконання положень митного законодавства на практиці. Наприклад, постанова про порядок заповнення митних декларацій регламентує дії митних органів щодо прийому, перевірки та оформлення митної документації. Постанови, що регламентують ставки митних платежів, пільги на імпорт і експорт певних видів товарів, сприяють адаптації митної політики України до економічних умов і міжнародних зобов'язань держави [30, с.77].

Крім законів і постанов, важливу роль у діяльності митних органів відіграють внутрішні накази та інструкції. Вони регламентують деталі здійснення митного контролю, порядок співпраці між підрозділами, вимоги до оформлення документів і взаємодію з іншими державними органами. Накази митної служби адаптують загальні положення законодавства до специфіки кожного окремого митного поста, регіону або типу митної операції, сприяючи

підвищенню ефективності роботи митних органів і мінімізації правопорушень.

Аналіз нормативної бази та наукових досліджень у цій сфері показує, що питання визначення понять "митна політика" та "митна справа" є предметом постійних дискусій. Яскравим прикладом цього є введення в 2012 році термінів "державна митна справа" та "державна політика у сфері державної митної справи" до Митного кодексу України, що викликало низку запитань і непорозумінь. Ці терміни були введені на основі Указу Президента України від 12 травня 2011 року № 582/2011 "Про Положення про Державну митну службу України", згідно з яким серед основних завдань Держмитслужби було визначено формування і реалізація державної політики у сфері митної справи [31]. Однак Конституція України та інші нормативно-правові акти, що регулюють митну справу, використовують лише термін "митна справа", що спричинило правову колізію і викликало потребу в уточненні термінології.

У 2013 році Законом України "Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи" [32] термін "державна політика у сфері державної митної справи" був замінений на "державна митна політика". При цьому змінилося не лише саме визначення терміну, а й сутність поняття митної політики: воно стало більш конкретизованим і звуженим. Крім того, зі статті 5 Митного кодексу було вилучено перелік засобів реалізації державної політики в цій сфері.

Згідно із Законом України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів" від 2 жовтня 2019 року [33] також були внесені зміни до термінології, і термін "державна митна справа" замінено на "митна справа". Це свідчить про постійну еволюцію нормативно-правового регулювання цих понять.

Аналіз наукових досліджень правового регулювання митної справи показує, що це поняття розглядається як у широкому, так і в вузькому розумінні. У широкому розумінні правове регулювання є сукупністю

різноманітних засобів та методів, через які держава впливає на поведінку осіб. Вузьке розуміння передбачає, що правове регулювання – це один із способів упорядкування суспільних відносин через нормативне встановлення стандартів і норм поведінки [34, с. 12].

В свою чергу, потрібно зазначити, що щодо митного законодавства України, воно постійно адаптується до міжнародних стандартів. Зокрема, після приєднання України до численних міжнародних угод, митне законодавство було суттєво змінено та гармонізовано з міжнародними нормами.

У науковій літературі митна справа має безліч трактувань. Однак законодавче визначення цього поняття в Митному кодексі України включає низку дій, спрямованих на реалізацію державної митної політики. Зараз в Україні спостерігається процес модернізації митного законодавства, а також вдосконалення методів та форм митної діяльності. Цей процес має враховувати зовнішньоекономічний курс країни та визначену законодавством митну політику. Ефективність діяльності митних органів залежить від якісно налаштованого правового механізму, що забезпечує злагоджену роботу митної сфери.

Отже, можемо зробити висновок, що впроваджені нормативно-правові акти мають бути взаємно узгодженими, щоб уникнути правових колізій і забезпечити чітке визначення на законодавчому рівні митної політики та механізмів її реалізації. Така чіткість дозволить вирішити соціально-економічні завдання розвитку країни та покращити правовідносини в митній сфері. Правова база митної політики є ключовою для її ефективного реалізації, забезпечуючи дотримання законності і контроль за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон. Водночас, нормативно-правове регулювання потребує постійного вдосконалення, зважаючи на динаміку зовнішньоекономічної діяльності та інтеграцію України у світові економічні та митні системи.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

2.1. Митна політика у контексті євроінтеграційної політики

Наша держава станом на сьогодні є кандидатом у члени ЄС та ратифікувала Угоду про асоціацію з ЄС. Одним із найважливіших напрямків розвитку України є її прагнення до євроінтеграції, що безпосередньо впливає на реформування митної політики.

Відповідність митних стандартів європейським нормам стає ключовим завданням для забезпечення більшої ефективності та прозорості митних процедур. Це не лише сприяє активізації міжнародної торгівлі, але й покращує позиції України на світовому ринку, забезпечуючи стабільні надходження до державного бюджету [35].

Україна активно розвиває свою митну політику, що відіграє критичну роль у забезпеченні національної економіки, підтримці внутрішніх виробників та стимуляції економічного росту. Національні виробники, як ключові платники податків, відіграють центральну роль у здоров'ї ринкової економіки, що вимагає від митної політики зосередження уваги на їхніх інтересах, особливо у період зовнішньоекономічних та безпекових викликів [36].

Стратегічний курс України на інтеграцію до Європейського Союзу та світової спільноти вимагає від органів державного управління вдосконалення механізмів, здатних забезпечити ефективну реалізацію митної політики. Така політика повинна створювати сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, підвищення її ефективності, а також спрощення митних процедур і формальностей, що пов'язані з митним контролем товарів і транспортних засобів, які перетинають митний кордон України. На даний момент система державного управління в Україні не

відповідає вимогам для здійснення комплексних реформ в різних сферах політики та європейським стандартам належного управління.

Основні принципи та напрями діяльності держави в сфері захисту митних інтересів, забезпечення митної безпеки, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку та інтеграції України до світової економіки складають зміст державної політики у сфері митної справи [37]. Тому дослідження особливостей формування та розвитку державної митної політики є важливим як для науковців, так і для практиків.

Лише при наявності чітко визначеної та далекоглядної митної політики можна досягти ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю, що створить належні умови для розширеного відтворення в Україні.

У регулюванні зовнішньоекономічних зв'язків та захисті національних інтересів використовується широкий спектр засобів і методів торговельної та кредитної політики. Це включає різноманітні торговельні угоди, зокрема про економічне співробітництво.

Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічних відносин, переважно щодо імпорту, базується на національному законодавстві, тоді як адміністративні акти застосовуються для створення нетарифних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Важливу роль відіграють також засоби регулювання експорту, зокрема стратегічних товарів, а також інструменти політики в галузі кредитування, субсидій та інших фінансових заходів [38].

Серед основних інструментів зовнішньоекономічної політики, що ґрунтуються на національному законодавстві, важливими є митно-тарифні системи. Мито, як і торгові договори, є одними з найстаріших засобів торговельної політики, проте його роль і функція зазнали значних змін.

Сучасна митна справа охоплює відносини в системі зовнішньоекономічних зв'язків, є однією з ключових ланок міжнародних відносин як на світовому, так і на національному рівнях. Митні відносини визначаються через митну політику, міжнародні правила, зовнішньоторговельні угоди, порядок і умови переміщення товарів,

транспортних засобів, фінансових та інформаційних потоків через митні кордони, а також через загальноприйняті заходи тарифного і нетарифного регулювання, експортного контролю тощо.

Створення глобального господарства як єдиного цілого, а не просто суми національних економік, неможливе без тісної взаємодії митних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності різних країн та їх митних органів [38].

Таким чином, інтеграційні процеси між Україною та ЄС також неможливі без узгодження митних відносин, оскільки зовнішня торгівля і зовнішньоекономічні відносини в цілому тісно пов'язані з митними процедурами.

Розглядаючи процес інтеграції України до Європейського Союзу в контексті митних відносин, важливо враховувати всі його аспекти: економічні, організаційно-правові, соціальні, етичні та інші. Безумовно, інтеграційні процеси не можуть суперечити національним інтересам та економічній безпеці окремих країн. Оскільки митна політика традиційно спрямована на захист інтересів держави через закони та методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, виникають серйозні питання, що потребують аналізу спеціалістами у галузі міжнародних економічних відносин, зокрема щодо поєднання національних і міжнародних інтересів [39].

Інтеграція митних відносин України та ЄС повинна включати укладання договорів і угод, розробку спільних тарифів, узгоджених систем опису і кодування товарів, а також створення єдиної системи управління, яка встановлюватиме митні правила, норми і процедури для регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Розвиток митних відносин між Україною і ЄС має відбуватися відповідно до загальної тенденції інтеграції країн у світову торгову систему. Як результат, процес інтеграції національних економік призведе до стабільнішої і прогнозованої торгової атмосфери, а також до формування чітко регульованих митних відносин [40].

Важливо також зазначити, що формуючи міжнародні митні відносини в сучасних умовах, необхідно враховувати такі актуальні обставини [40]:

1. Поєднання бар'єрної та контактної функцій митних відносин в умовах глобалізації економічних процесів.
2. Підвищення рівня взаємодії та гармонізації митних систем, а також досягнення погодженості й узгодженості між ними. Це включає розробку уніфікованих документів і норм для регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
3. Удосконалення організації управління в митних органах, перехід до «безконтактної» митниці, впровадження систем електронної обробки інформації та новітніх інформаційних технологій, що відповідають вимогам часу.
4. Розвиток і вдосконалення технічних засобів контролю, з огляду на зростання кількості та зміни якісного складу об'єктів митного контролю (наприклад, створення ефективних систем контролю за переміщенням товарів, послуг та об'єктів інтелектуальної власності, а також запобігання витоку інформації через Інтернет).

Крім того, при розробці стратегічних і тактичних аспектів економічної політики, а також митної політики в контексті інтеграції України до ЄС, потрібно враховувати такі фактори [41]:

По-перше, в Україні нещодавно розпочалися економічні реформи та впровадження нових ринкових відносин, що призвело до ускладнення політичної системи та появи різноманітних форм власності. Це, у свою чергу, спричинило виникнення численних соціальних груп, які мають власні політичні та економічні інтереси, що іноді суперечать державній політиці та інтересам. Усі ці фактори безпосередньо впливають на митну політику, яка є важливою складовою як внутрішніх, так і зовнішніх відносин держави.

По-друге, система митних відносин знаходиться на етапі постійних реформ. Багато питань у цій сфері ще не вирішено остаточно і перебувають у процесі розробки та вдосконалення.

По-третє, інтеграція України до світової економіки, її вступ до Світової організації торгівлі та інших міжнародних політичних і економічних структур вимагає коригування зовнішньоекономічної діяльності та відповідних змін у митній політиці.

Проте загалом значення митних тарифів у сучасному світі поступово знижується, оскільки дедалі більше важливим стає застосування нетарифних обмежень в міжнародній торгівлі. Найпоширенішими видами таких обмежень є: імпорتنі квоти, антидемпінгове законодавство та практика його застосування, «добровільне» обмеження експорту, а також різноманітні адміністративні правила (санітарні, ветеринарні сертифікати, відповідність стандартам безпеки, вимоги до упаковки та маркування товарів). Країни широко застосовують ці нетарифні бар'єри щодо імпорту товарів з інших держав [41].

У останні роки відзначено значне зростання застосування всіх видів нетарифних обмежень. Розвинуті країни, зокрема, запровадили нові обмеження на імпорт важливих товарів, таких як чорні метали, електротехнічне та транспортне обладнання, побутова електроніка, перероблені сільськогосподарські продукти тощо.

Зважаючи на те, що інтереси країн у міжнародних економічних відносинах часто переплітаються і навіть суперечать один одному, механізми, які впливають на ці процеси, є дуже складними. Тому важливим є визначення місії, принципів і завдань митної політики в сучасних умовах.

Місію митної справи в широкому розумінні можна трактувати як її основне призначення – регулювання міжнародних економічних процесів, зокрема руху факторів та результатів виробництва, з метою досягнення максимальної ефективності для розвитку людства [41].

З цієї місії випливають конкретні цілі, завдання та плани дій митних органів як України, так і митних органів інших країн світу. Однією з основних цілей є налагодження тісних митних зв'язків з іншими державами, міжнародними організаціями та економічними союзами.

Одним із головних пріоритетів у реалізації цієї мети є інтеграція економіки України з Європейським Союзом, зокрема, інтеграція митних відносин між Україною та ЄС, що визначено в Угоді про асоціацію. Пріоритет митних відносин серед інших напрямів інтеграції обумовлений тим, що одним із перших і основних кроків у рамках Маастрихтського договору було створення Митного союзу між країнами Європи [42].

Наразі Європейський Союз являє собою єдину митну систему, в основі якої лежить єдність вимог до ввезених товарів та можливість їх вільного переміщення в межах Союзу.

Аналізуючи ефективність інтеграції України в ЄС, можна зробити висновок, що ця інтеграція відкрила б українським підприємствам доступ до європейських ринків на рівних умовах, що сприяло б розширенню їх діяльності, збільшенню інвестицій і зменшенню витрат завдяки досягненню оптимальних масштабів виробництва.

Однак існує низка проблем, які ускладнюють цей процес, зокрема прикордонні формальності, адміністративні вимоги, відмінності в митних і податкових режимах, а також технічні, санітарні та екологічні стандарти, що діють в Україні та країнах ЄС. Ці проблеми стримують лібералізацію міждержавних економічних зв'язків і гальмують розвиток економік, а також їх інтеграцію в єдиний економічний простір. Їх подолання стане важливим каталізатором для подальшої інтеграції та сприятиме прискоренню цих процесів.

Отже, митна політика є важливою складовою процесу євроінтеграції України. Вона спрямована на гармонізацію українського законодавства, процедур і стандартів з нормами ЄС. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає низку реформ у митній сфері, які допоможуть Україні інтегруватися до спільного ринку ЄС і зміцнити економічну співпрацю між країнами.

2.2. Взаємодія митних органів з органами публічної влади

Взаємодія митних органів з іншими установами є важливою складовою ефективної роботи митної служби України. В умовах глобалізації та міжнародної інтеграції, митні органи повинні співпрацювати не лише з національними відомствами, але й з міжнародними організаціями, що здійснюють контроль за переміщенням товарів через кордони. Така співпраця допомагає забезпечити безпеку національних економік, запобігати незаконному ввезенню товарів і послуг, а також дотримуватись міжнародних стандартів у сфері митного регулювання.

Один із основних напрямів взаємодії митних органів – це співпраця з правоохоронними органами, такими як Національна поліція, Служба безпеки України (СБУ), Державна митна служба (в частині податкового контролю) та інші. Митні органи виконують функцію контролю за переміщенням товарів через митний кордон, але в разі виявлення порушень законодавства їхня діяльність взаємодіє з правоохоронними органами для виявлення злочинних схем, боротьби з контрабандою, незаконним обігом наркотиків, зброї, а також з іншими правопорушеннями, пов'язаними з митними правопорушеннями [43].

Співпраця митних органів з правоохоронними установами включає в себе обмін інформацією, проведення спільних оперативних заходів, а також проведення перевірок на кордоні для запобігання незаконному ввезенню чи вивезенню товарів. Зокрема, для боротьби з контрабандою митні органи активно співпрацюють із СБУ, яка спеціалізується на питаннях національної безпеки, а також з поліцією для розслідування кримінальних правопорушень у сфері митної діяльності.

Митна політика України значною мірою інтегрована у міжнародні стандарти та принципи. Україна активно співпрацює з міжнародними митними організаціями, такими як Світова митна організація (СМО) та Європейська митна організація (ЄМО). Ці організації забезпечують міжнародну координацію в питаннях митного контролю, боротьби з

контрабандою, а також обміну інформацією між митними органами різних країн. Співпраця в рамках цих організацій дозволяє Україні брати участь у розробці міжнародних стандартів митного контролю, а також обмінюватись досвідом та найкращими практиками з іншими країнами.

Одним із важливих аспектів міжнародної співпраці є участь України в митних конвенціях, таких як Міжнародна конвенція про гармонізацію митних процедур, яка передбачає спрощення та стандартизацію митних процедур на міжнародному рівні. Це дозволяє зменшити бюрократичні перепони для учасників зовнішньоекономічної діяльності та сприяє розвитку економічних відносин між країнами.

Митні органи тісно співпрацюють також з іншими органами державної влади, зокрема з Міністерством економіки, Міністерством фінансів, а також з Державною фіскальною службою. Співпраця з Міністерством економіки та Міністерством фінансів важлива для розробки політики у сфері митного контролю, збору митних платежів та оптимізації економічної діяльності, пов'язаної з міжнародною торгівлею [42, с.52].

Зокрема, митні органи беруть участь у розробці бюджетної політики держави, сприяючи наповненню державного бюджету через митні надходження, а також виконують функцію контролю за додержанням законодавства в сфері зовнішньої торгівлі та митного оформлення товарів.

Також, митні органи мають тісну взаємодію з податковими службами, оскільки митне оформлення товарів та митне адміністрування впливає на обчислення податків (зокрема ПДВ, акцизи, мита).

Спільні дії сприяють запобіганню ухиленню від податків, митних платежів та інших зборів, а також покращують моніторинг і контроль над економічною діяльністю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Митниці співпрацюють з органами, що відповідають за екологічну безпеку, санітарний контроль і безпеку продуктів харчування (наприклад, з Держекоінспекцією, Службою ветеринарної медицини та іншими). Це

необхідно для забезпечення контролю за ввезенням та вивезенням небезпечних товарів, хімічних речовин, лікарських засобів тощо.

Митні органи можуть взаємодіяти з Національним банком України та Міністерством фінансів для забезпечення валютного контролю при ввезенні і вивезенні товарів. Це включає контроль за валютними операціями, визначенням митної вартості товарів і валютними вимогами.

Спільно з іншими органами влади митні органи розвивають інформаційні системи, які полегшують процеси митного оформлення, сплати митних платежів, а також обміну даними між державними установами для підвищення ефективності контролю та запобігання порушенням.

Взаємодія з органами, що відповідають за внутрішній ринок (наприклад, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства), допомагає визначати політику щодо захисту внутрішнього ринку від нелегальних або низькоякісних імпортованих товарів.

Отже, взаємодія митних органів з іншими установами є важливим аспектом для забезпечення ефективного контролю за зовнішньоекономічною діяльністю, зниження рівня корупції та сприяння економічному розвитку України. Сучасний підхід до митного контролю вимагає активної співпраці з іншими державними органами, міжнародними організаціями та бізнес-структурами для досягнення максимального результату. Однак для ефективності такої взаємодії необхідне подальше вдосконалення законодавства, зменшення бюрократичних процедур та розвиток інноваційних підходів у митній сфері.

Ефективна взаємодія митних органів з органами публічної влади є ключовим фактором для досягнення цілей економічної безпеки та сталого розвитку країни. Вона дозволяє забезпечити ефективний контроль за переміщенням товарів через кордон, забезпечити національні інтереси в рамках міжнародної торгівлі, а також ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози.

2.3. Діяльність митних органів в умовах воєнного стану країни

Спалах військового конфлікту між Україною та росією значно вплинув на всі аспекти суспільного життя, підкреслюючи критичну роль митної політики як стратегічного елементу економічної обороноздатності країни. Митна служба опинилася на передовій економічного фронту, стикаючись з серйозними викликами та завданнями, що вимагали термінових і ефективних рішень.

В умовах цих обставин ефективна митна політика потребує ретельного аналізу низки аспектів, включаючи своєчасну та адекватну реакцію на зовнішні загрози, а також комплексний підхід до забезпечення митної безпеки і захисту державних митних інтересів. Це включає удосконалення нормативно-правової бази, конкретизацію митних інтересів, розробку індикаторів для оцінки рівня митної безпеки, а також впровадження заходів для її забезпечення.

У період воєнного стану митна система України швидко адаптувалася, ставши важливою ланкою в контролі за переміщенням товарів і послуг через державний кордон. Зміни в геополітичній ситуації змусили митні органи переглянути стратегію, переналаштувати пріоритети та мобілізувати ресурси для ефективного функціонування в умовах економічної нестабільності.

Митна служба тепер контролює не лише регулярний потік товарів, але й гуманітарну допомогу, а також забезпечує нагляд за обігом важливих стратегічних ресурсів.

Митна політика набуває особливої важливості в умовах війни, адже вона може істотно впливати на економіку та безпеку держави. Війна може змінити економічну структуру та зовнішню торгівлю, що матиме довгострокові наслідки для національної економіки та безпеки. Вона також може спровокувати зміну попиту на товари та послуги, скорочення виробництва, збільшення витрат на оборону, гуманітарну допомогу та відновлення. У таких

умовах митна політика може бути використана для підтримки стратегічно важливих галузей економіки і для забезпечення безпеки національного ринку.

Крім того, митна політика є важливим інструментом захисту національних інтересів і забезпечення безпеки. Зміни в геополітичній ситуації, зміна торговельних партнерів та підвищення ризиків для національної безпеки можуть вимагати введення митних бар'єрів. Це дозволить обмежити імпорт товарів, що становлять загрозу для безпеки країни, або забезпечити справедливу конкуренцію на ринку.

24 лютого 2022 року, внаслідок військового вторгнення росії, в Україні був оголошений воєнний стан. Більшість важливих для економіки підприємств потрапили в складне становище. Одна з перших інституцій, чия діяльність зазнала значних змін через введення воєнного стану, стала митниця. Спочатку військової агресії багато бізнес-процесів були призупинені або припинені, що також вплинуло на показники діяльності Державної митної служби України.

Зараз робота північних і східних митниць є неможливою через блокування портів, тому основна діяльність зосереджена на західних та південних митних постах. Вони працюють у режимі 24/7, а кадровий склад було посилено співробітниками, які були змушені переїхати з регіонів, охоплених бойовими діями.

На початку повномасштабного вторгнення спостерігався значний спад надходжень до державного бюджету, що знизилася в 4–5 разів у порівнянні з довоєнним періодом. Проте завдяки рішучим діям Збройних Сил України вдалося зупинити просування ворога, що призвело до часткової стабілізації суспільно-економічної ситуації в країні.

Верховна Рада та уряд ухвалили низку заходів для підтримки бізнесу і громадян: спрощено правила перетину кордону для гуманітарної допомоги та вантажів, а також введено пільги з митних платежів для широкого спектру товарів. Це значно полегшило ведення бізнесу, однак водночас зменшило надходження до бюджету.

Зараз економіка почала відновлюватися: бізнес відновив свою діяльність, спостерігається поживлення у виробництві, торгівлі та обігу товарів. Як результат, надходження до державного бюджету поступово зростають. Так, розглянемо динаміку надходження митних платежів до бюджету України за 2021–2023 роки та лютий 2024 року на рис. 2.1.

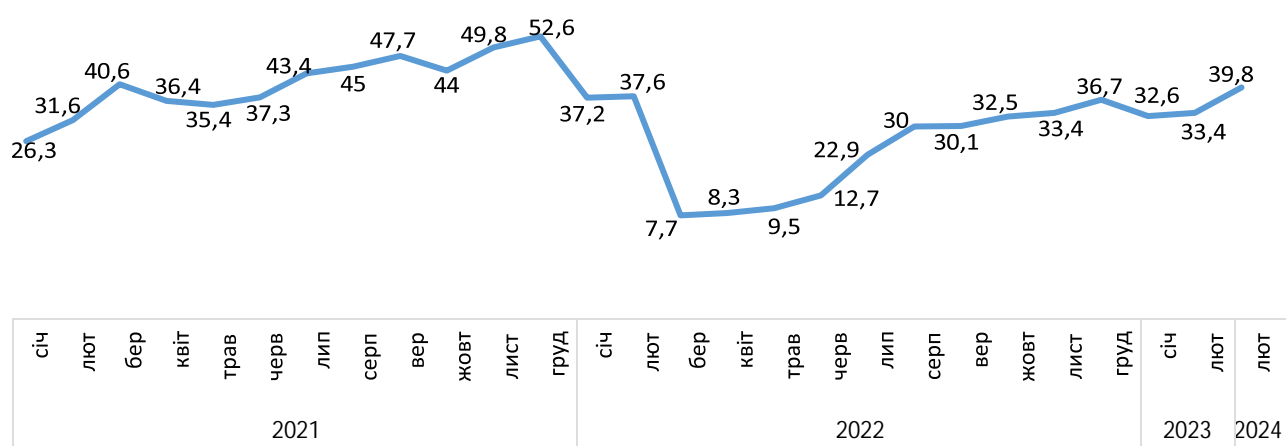

Рис. 2.1. Динаміка надходження митних платежів до бюджету України за 2021–2023 роки та лютий 2024 року, млрд грн [43]

Зараз основні ресурси держави спрямовані на зупинення збройної агресії та забезпечення соціально-економічної стабільності. У зв'язку з цим Верховною Радою було прийнято рішення скасувати деякі пільги, щоб збільшити надходження до державної скарбниці для потреб армії та громадян.

Пріоритетами також є спрощення процедур митного контролю, прискорення оформлення вантажів, а також покращення експорту аграрної продукції та імпорту пально-мастильних матеріалів. Крім того, розробляються нові механізми для оформлення транспортних засобів фізичними особами через платформу "Дія" за спрощеною процедурою.

Через бойові дії на сході та півдні країни, а також блокаду морських портів, основний потік товарів, гуманітарної та військової допомоги надходить в Україну через західний кордон. До війни понад половина вантажів (55%) переміщувалася морським транспортом, залізничний транспорт займав

друге місце (33%), а автомобільний – третє (12%). Після початку бойових дій і блокади портів ланцюги поставок зазнали кардинальних змін. Наразі більша частина вантажоперевезень здійснюється залізничним (56%) та автомобільним (26%) транспортом [43].

Парламент, уряд України та відповідні органи виконавчої влади прийняли низку важливих нормативно-правових актів, які не лише спрощують процес митного оформлення товарів і транспортних засобів, а й забезпечують певні пільги для імпортерів. Ці заходи спрямовані на забезпечення безперебійного постачання необхідних товарів для населення та Збройних Сил України в умовах складної ситуації [42].

Давайте детальніше розглянемо переміщення товарів у таких режимах, як імпорт, експорт та гуманітарна допомога, а також деякі пільги, що стосуються спрощення оподаткування.

Нововведення в митному оформленні товарів стосуються як імпортних та експортних операцій, так і порядку роботи митних органів, а також правового регулювання ввезення певних товарів. Нова реальність диктує нові правила, до яких потрібно швидко адаптуватися. Для прискорення митних процедур було ухвалено рішення мінімізувати додаткові контрольні заходи, такі як лабораторні дослідження, відбір зразків, залучення спеціалістів та проведення митних оглядів. Також в пунктах пропуску були виділені окремі смуги для переміщення товарів, здійснено перерозподіл персоналу та збільшено кількість митників, які працюють у цих пунктах [43].

З кінця 2015 року в Україні діяла заборона на ввезення певних товарів з росії, проте лише з квітня 2022 року Кабінет Міністрів України заборонив імпорт всіх товарів з країни-агресора (постанова № 426). Пізніше декларантам було дозволено вводити товари, які проходили транзитом через територію росії, а також ті, що були ввезені з росії до 24 лютого 2022 року.

Що стосується Республіки Білорусь, то ембарго на імпорт товарів з цієї країни не було введено, оскільки Білорусь не була офіційно визнана країною-

агресором. Однак, через закриття пунктів пропуску на кордоні з Білоруссю, імпорту товарів з її території практично припинився.

Крім того, 19 червня 2022 року Верховна Рада України ухвалила законопроект, який заборонив імпорту та розповсюдження на території України видавничої продукції, що походить з Республіки Білорусь, виготовлена, випущена або ввезена з цієї країни.

Імпорту товарів з інших країн здійснюється за загальною процедурою і відповідно до вимог національного законодавства. Зокрема, залишаються в силі норми, які вимагають отримання ліцензій для імпорту певних категорій товарів, зокрема:

- контрольованих речовин (озоноруйнівних та фторованих парникових газів), експорт і імпорту яких підлягають ліцензуванню (відповідно до додатку 2 до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорту яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік» від 29 грудня 2021 року № 1424) [42];
- товарів і обладнання, що можуть містити контрольовані речовини, експорт і імпорту яких також потребують ліцензування (додаток 3 до вищезгаданої постанови);
- товарів, імпорту яких з Республіки Північна Македонія підлягає ліцензуванню в межах тарифної квоти згідно з Угодою про вільну торгівлю між Україною та Республікою Македонія (додаток 4 до тієї ж постанови) [42].

Водночас до скасування або припинення воєнного стану в Україні не стягується збір за видачу ліцензії на імпорту зазначених товарів (Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 року № 362» від 10 березня 2022 року № 241).

30 червня 2022 року Президент України підписав законопроект № 7418 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування», яким скасовано пільги щодо звільнення від ввізного мита при імпорту товарів.

Згідно з цим законом, також відновлено обов'язок сплати ПДВ для операцій з ввезення товарів на митну територію України платниками єдиного податку першої, другої та третьої груп, які сплачують податок за ставкою 2%. Закон набрав чинності 1 липня 2022 року.

Спрощена процедура ввезення гуманітарної допомоги від донорів (іноземних фізичних або юридичних осіб) передбачає, що товари визнаються гуманітарною допомогою на основі декларативного принципу. Їх пропуск через митний кордон України здійснюється на підставі декларації, заповненої особою, яка транспортує товар, без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, таких як ліцензування та квотування [44].

Під час воєнного стану для ввезення гуманітарної допомоги не застосовуються звичайні правила митного оформлення, що діяли до початку війни [45]. Для пропуску деяких товарів подвійного призначення, які ввозяться як гуманітарна допомога, введено вимогу надання гарантійного листа кінцевого користувача (військове управління, правоохоронні органи, інші військові формування тощо), форма якого затверджена Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» від 1 березня 2022 року № 174 [45].

Окремим нормативно-правовим актом визначено, що товари з групи 27 митного тарифу (наприклад, паливо, нафта, бітумінозні речовини) визнаються гуманітарною допомогою та безкоштовно передаються на потреби Збройних Сил України, військових формувань та перевізників гуманітарної допомоги. Для деяких товарів цієї групи (бензин, дизельне паливо, скраплений газ) встановлено нульову ставку акцизного податку та знижено ставку ПДВ під час їх ввезення.

Митне оформлення таких товарів наразі здійснюється за спрощеною процедурою. Зокрема, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну

територію України у період воєнного стану» від 9 березня 2022 року № 236, уряд дозволив декларувати імпортовані товари шляхом подання попередньої митної декларації без пред'явлення товарів митним органам або подавати митну декларацію за стандартною процедурою в будь-якому митному органі. Оформлення таких товарів відбувається без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (окрім державного експортного контролю). Введення цих заходів сприяло запобіганню дефіциту товарів і стримуванню різкого зростання цін [41].

Основні зміни, що стосуються експортних операцій, включають доповнення переліку товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню. До цього переліку додано м'ясо та яйця курей, а також стратегічні для України товари, як пшениця та суміш пшениці з житом (меслин). Спочатку ліцензуванню підлягали також кукурудза та соняшникова олія, але згодом вони були виключені з переліку.

З іншого боку, уряд скасував квоти на деякі товари, експорт яких раніше дозволявся у межах встановлених квот за умови отримання ліцензії, а понад квоту був заборонений. Це стосується таких товарів, як худоба, м'ясо, жито, овес, гречка, просо, цукор та сіль, тобто фактично був заборонений їх експорт. У межах другого етапу змін також скасували квоту на добрива, проте для деяких азотних добрив було введено квоту на обсяг 210 тисяч тонн.

Міністерство економіки України спростило процес ліцензування експорту товарів, зазначених у додатку 5 до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік» від 29 грудня 2021 року № 1424, запровадивши новий (тимчасовий) порядок. Тепер для отримання ліцензії на експорт необхідно подати значно менший перелік документів, зокрема заявку за затверженою формою, лист-звернення щодо оформлення ліцензії, а також копію зовнішньоекономічного договору або іншого документа, що його замінює у міжнародній практиці [42].

Перелік товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню та квотуванню, визначено Постановою Кабінету Міністрів України № 1424. У цьому переліку встановлено нульові квоти на срібло та золото (окрім банківських металів), жито, овес, гречку, харчову сіль, фосфорні чи калійні добрива, добрива з кількома поживними елементами (азот, фосфор, калій), рідке паливо (мазут), вугілля, антрацит, брикети та інші види твердого палива, а також природний газ українського походження. Це фактично є ембарго на експорт зазначених товарів [42].

Перелік інших товарів, які підлягають ліцензуванню, також наведений у цій постанові. Зокрема, як і в разі з імпортом, експорт контрольованих (озоноруйнівних) речовин та товарів, що можуть їх містити, також підлягає ліцензуванню [42].

Контрольованими речовинами є певні хімічні сполуки й елементи, виключний перелік яких міститься в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік» від 29 грудня 2021 р. № 1424 [42]. При цьому уряд навів невиключний перелік товарів, які можуть містити такі речовини, віднісши до них, зокрема, ліки, барвники, фарби, лаки, косметичні препарати, засоби для макіяжу, препарати для догляду за шкірою чи волоссям, засоби для манікюру й педикюру, засоби для гігієни порожнини рота або зубів (зубні пасти, нитки), засоби для гоління, дезодоранти, засоби для прання, мастильні матеріали, полірувальні засоби, інсектициди, холодильники, морозильники, теплові насоси, кондиціонери, вогнегасники, зволожувачі та осушувачі повітря, газові балончики тощо.

Якщо товар, що експортується, відповідатиме товару із цього переліку і митник виявить у його складі контрольовані речовини, експорт такого товару без ліцензії буде неможливим.

Ліцензії на експорт, як і на імпорт, видає Міністерство економіки України. Оформлення ліцензії або підготовка листа з відмовою в її видачі відтепер має здійснюватися впродовж двох днів (Наказ Міністерства

економіки України «Про затвердження Тимчасового порядку ліцензування експорту деяких товарів, зазначених у додатку 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424» від 10 березня 2022 р. № 393-22). Збір за видачу таких ліценцій не справляється до припинення або скасування воєнного стану в Україні [42].

Експорт інших товарів, які не наведені в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік» від 29 грудня 2021 р. № 1424 та не містять у своєму складі контрольовані речовини, жодним чином не обмежується [42].

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що митна система України є автономним механізмом державного управління, але водночас надмірно залежить від великої кількості інших механізмів та систем державного управління. Митна система України включає не лише підрозділи митного напрямку Державної митної служби України, але й інші елементи та компоненти, які безпосередньо впливають на її діяльність. Власне, митна система функціонує в середовищі, яке складається з численних складових частин, елементів та компонентів.

Незважаючи на складні умови, в яких знаходиться Україна, працівники Державної митної служби продовжують виконувати свої обов'язки в повному обсязі, часто ризикуючи своїм життям. З огляду на сучасні виклики, що постають перед системою Державної митної служби, пропонується здійснити низку кроків: 1) прискорити перехід до сервісної моделі функціонування митних органів замість контрольної; 2) розробити та впровадити систему мотивації та заохочення для митників; 3) організувати тренінги для митників, спрямовані на підвищення ефективності роботи митниць в умовах кризи; 4) переглянути нормативно-правову базу митної сфери і удосконалити її відповідно до європейських стандартів.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

3.1. Роль митних органів у забезпеченні національної і економічної безпеки держав: зарубіжний досвід

Митні органи, як основні суб'єкти реалізації митної політики держави, виконують ряд функцій і завдань, успішне виконання яких вимагає застосування ефективних інструментів впливу на суб'єктів господарювання, громадян та самих працівників митних органів. Лише за умов ефективного поєднання внутрішньої та зовнішньої діяльності митних органів вони зможуть на високому рівні виконувати свої функції та завдання, що, у свою чергу, сприятиме їх раціоналізації та ефективному виконанню призначення.

Реалізація ефективної митної політики та належна організація роботи митних органів сприяють досягненню переваг глобалізації, зокрема, стимулюванню зростання зовнішньої торгівлі, підвищенню конкурентоспроможності національних товарів та покращенню структури товарообігу.

Митні органи здійснюють управлінський вплив на об'єкти управління, застосовуючи специфічні методи. Інакше кажучи, без чітко організованої діяльності методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та взаємодії з громадянами залишались би лише теоретичними намірами. Наприклад, без юридичних процедур, видання правових актів неможливо дозволити переміщення товарів через митний кордон України або накладати санкції за порушення митних правил. Таким чином, методи діяльності митних органів завжди повинні бути відображені в організації їх роботи [47].

Організація діяльності митних органів передбачає чітке поєднання всіх дій, які разом формують єдину діяльність щодо виконання завдань та функцій митних органів.

При вивченні організації діяльності митних органів важливо відзначити, що як митним органам країн Європейського Союзу, так і митним органам України властиві такі ключові ознаки [47]:

- вони забезпечують практичне виконання завдань та функцій митних органів;
- виступають способом вираження сутності управлінської діяльності;
- є правовою основою діяльності митних органів;
- визначають механізм реалізації управлінського впливу на учасників ЗЕД з боку митних органів;
- забезпечують безпосереднє виконання їх повноважень;
- відображають колективну діяльність митних органів і їх посадових осіб на практиці;
- є відносно самостійними і універсальними;
- форма організації роботи обирається з урахуванням конкретної управлінської ситуації та вимог доцільності.

Отже, організація діяльності митних органів включає в себе об'єктивно структуровану діяльність, що складається з різних елементів і етапів, спрямовану на ефективне виконання митними органами своїх функцій та завдань.

Для більш детального аналізу адміністративної діяльності митних органів доцільно класифікувати її за правовими та організаційними формами. З точки зору правової організації, можна виділити дві основні форми діяльності: правотворчу діяльність, що полягає у внесенні змін до митного законодавства, та правозастосовну діяльність, яка спрямована на застосування існуючих законів і норм права, що в свою чергу визначає або припиняє правові відносини. Правозастосовна діяльність, в свою чергу, поділяється на кілька

підкатегорій, таких як регулятивна, правоохоронна, контрольна, установча та реєстраційно-дозвільна діяльність. Хоча така класифікація може здатися складною, вона дозволяє не лише перерахувати основні організаційні форми діяльності митних органів, але й порівняти їх, виявивши спільні риси та відмінності [48].

Організаційні форми діяльності митних органів мають допоміжний характер і служать для підтримки основних правових форм діяльності, таких як правотворчість і правозастосування.

Організаційна діяльність митних органів охоплює щоденну роботу, спрямовану на вирішення конкретних завдань, техніко-організаційне забезпечення функціонування учасників митно-правових відносин, а також проведення роз'яснювальної та пропагандистської роботи щодо виконання митними органами своїх функцій. Така діяльність важлива для забезпечення ефективної роботи митних органів, а також для полегшення діяльності учасників зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Крім того, не менш важливою метою є формування позитивного іміджу митної політики держави та створення сприятливого сприйняття системи митних органів в цілому [49].

Здійснення цієї діяльності полягає в аналізі ситуації в межах компетенції митного органу, організації обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), контролю товарів, що є об'єктами прав інтелектуальної власності, підсумовуванні практики застосування норм митного законодавства, а також у забезпеченні належного зберігання товарів, які проходять митний контроль. Це також включає організацію охорони товарів і транспортних засобів, вилучених у справах про порушення митних правил, та товарів, від яких власники відмовилися на користь держави.

До того ж, митні органи здійснюють збір, обробку та перевірку даних торгово-промислових палат і виробників товарів для перевірки сертифікатів про походження товарів, збір і уніфікацію статистичних даних про митну торгівлю, а також збір економічних показників діяльності. Вони ведуть базу даних цін на товари, займаються кодуванням і класифікацією товарів,

розробкою автоматизованих програмних засобів, а також забезпечують безперебійну роботу програмного забезпечення, електронної пошти, супутникового зв'язку та інших технічних засобів.

У класичному розумінні, митне законодавство – це сукупність норм, що регулюють взаємовідносини у митній сфері, зокрема в Україні. Це охоплює такі аспекти, як [50]:

- Переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, митне оформлення і контроль, митні режими, митні платежі, а також тарифне і нетарифне регулювання.
- Відповідальність за порушення митних норм і порядок вирішення спорів між учасниками митних правовідносин.
- Організацію правового механізму в сфері митної діяльності.

Це визначення частково застосовне і до митного законодавства Європейського Союзу, оскільки правове регулювання митного механізму в країнах ЄС є частиною їх адміністративного та конституційного законодавства, а не безпосередньою компетенцією Європейського співтовариства. Водночас питання регулювання взаємовідносин між учасниками митної діяльності в ЄС охоплюють закони, які входять до Митного кодексу ЄС та Єдиного митного тарифу ЄС.

Для детального розуміння організації діяльності митних інститутів країн-членів ЄС важливо вивчити природу Європейського Союзу та рівень його митної інтеграції. Основою функціонування ЄС є Митний союз, який встановлює правила переміщення товарів і транспортних засобів між державами-членами, а також регулює митні норми щодо обігу товарів між країнами ЄС та третіми країнами. Отже, митне законодавство ЄС можна розглядати як сукупність норм європейського права, що охоплюють як внутрішню, так і зовнішню діяльність Митного союзу країн-членів ЄС [51].

При розробці та створенні Митного кодексу ЄС законодавці керувалися такими принципами:

- Митний союз є основою для митного регулювання серед держав-членів.
- Створення єдиної та уніфікованої нормативної бази для функціонування митних органів на території ЄС, де інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та митних органів збігаються.
 - Необхідність формування однорідної системи правових норм, заснованих на міжнародних угодах, таких як Всесвітня митна організація та СОТ.
 - Загальнообов'язковість правових норм для всіх учасників ЄС.
 - При формуванні загальної політики ЄС враховуються національні інтереси країн-членів, зокрема в контексті внутрішнього ринку.
 - Забезпечення балансу між інтересами зовнішньоекономічних учасників і митних органів, зокрема в питаннях захисту економічної незалежності. Цей баланс досягається через надання митним органам широких контрольних повноважень і водночас правом оскарження митних рішень для учасників ЗЕД.
 - Прискорений розвиток зовнішньої торгівлі є важливим фактором для ЄС, що визначає необхідність спрощення митних процедур [53, с. 70].

При ухваленні Митного кодексу ЄС, були поставлені певні цілі, зокрема: створення одного документу, який замінює значну кількість інших нормативноправових актів, тобто при консолідації митного законодавства, створений документ фактично дублює раніше прийняті нормативно-правові акти, що були прийняті Європейською радою.

Принципи, закладені в митному законодавстві України та ЄС, мають багато спільного і спрямовані на захист економічних та державних інтересів країни. Наприклад, відповідно до митних норм Європейського Союзу, всі особи мають рівне право на ввезення та вивезення товарів із ЄС.

Єдиний європейський акт, який набув чинності 1 липня 1987 року, надає право на безперешкодне переміщення товарів, людей, послуг і капіталу між

країнами-членами ЄС, а також право на вільне використання своїх здібностей та майна для підприємницької діяльності [53].

Важливим адміністративним аспектом є забезпечення єдиного митно-тарифного регулювання в ЄС при переміщенні товарів, з урахуванням різних міжнародних угод та тісної співпраці митних органів усіх країн-членів.

Однією з основних цілей митної політики Європейського союзу є створення оптимальних правових умов для успішної інтеграції національних економік країн ЄС в світову економіку. Це реалізується через сприяння зміцненню позицій європейських експортерів на міжнародних ринках та вдосконалення правової бази, яка захищає національні інтереси як виробників, так і споживачів.

Порівнюючи митне законодавство України та ЄС, можна відзначити, що митні органи ЄС мають більші повноваження, ніж їх українські аналоги. Зокрема, митні органи ЄС можуть застосовувати всі форми контролю, необхідні для забезпечення правильного застосування митних норм і боротьби з митними правопорушеннями.

Проте, єдиної моделі організації митних органів у країнах ЄС немає. Структура митних органів на національному рівні варіюється в залежності від потреб кожної країни. Для прикладу, після вступу Фінляндії до ЄС на початку 1995 року було спрощено проведення операцій з зовнішньоекономічної діяльності, що призвело до зростання товарообігу та збільшення митних надходжень до бюджету. Митна служба Фінляндії використовує сучасні програмні продукти та технології у митній сфері, і, за оцінками, є однією з найбільш кваліфікованих у ЄС [48].

Управління митною службою Фінляндії, як і в Німеччині, здійснюється Міністерством фінансів. Керівником митниці є Генеральний директор, чия основна відповідальність полягає у розробці економічної стратегії та контролі за її виконанням. Національний митний департамент Фінляндії відповідає за діяльність центральної митної адміністрації, основними завданнями якої є забезпечення єдності в роботі, безперервне виконання правових норм та

митного законодавства, а також планування розвитку та вдосконалення митних органів і агентств.

Територіально митна служба Фінляндії поділяється на 7 регіонів, у кожному з яких функціонує регіональна митниця з підлеглими митними постами. Регіональні митниці підпорядковуються національному митному департаменту, але не мають права самостійно приймати управлінські рішення. Організаційна структура кожної регіональної митниці залежить від специфіки товарообігу, зокрема географічного розташування регіону. Всі митні процедури, процес стягнення митних платежів і ставки податків визначаються Національним митним актом. До складу органів митної служби входять: Центральне адміністративне об'єднання митних служб, Регіональне митне управління та Митна лабораторія, яка є окремим підрозділом і обслуговує всю країну [47].

У Німеччині управління митною службою має іншу організацію та здійснюється на чотирьох рівнях:

1. Загальне керівництво митною службою здійснює федеральне Міністерство фінансів, яке включає Митно-криміналістичне відомство, що займається розслідуванням митних правопорушень в ЄС, а також Управління федеральною монополією на продукти винокуріння.

2. Митна служба Німеччини, спільно з Управлінням федеральною монополією, контролює виробництво підакцизних товарів і стягує акцизний податок з імпортованих алкогольних напоїв.

3. Митні комісаріати, разом з прикордонною службою та поліцією, здійснюють контроль за транспортними потоками та рухом пасажирів на державному та митному кордоні Німеччини і ЄС [49].

Отже, окрім самих митних органів, функції контролю також виконують податкова поліція, автомобільна інспекція та прикордонні війська.

Кожен з цих підрозділів виконує визначені функції та завдання, відповідно до своєї сфери діяльності. Перший підрозділ відповідає за організацію та управління митними органами, проведення атестації та

навчання персоналу, контроль за постачанням товарів і транспорту, а також за ведення касових операцій та бухгалтерського обліку, організацію прикордонної митної служби, митних розслідувань та інших функцій [49].

Другий підрозділ займається питаннями митного тарифу, митного законодавства, митної вартості, режиму транзиту та переробки товарів, а також питаннями торгово-митної політики у рамках міжнародних організацій.

Третій підрозділ займається стягуванням податків на нафтопродукти, монополією на виробництво сірників і алкогольних напоїв, митними зборами, а також податками на споживання тютюнових виробів та інших підакцизних товарів [49].

Головні фінансові дирекції Німеччини здійснюють розподіл зібраних митних податків і зборів, включаючи акцизний податок, ПДВ та податки за користування автобанами, між земельними та федеральними бюджетами, а також до бюджету ЄС. Крім того, вони займаються збором статистики зовнішньої торгівлі Німеччини.

Основні митниці відповідають за митний контроль і оформлення товарів та транспортних засобів. Їм підпорядковуються митні пости, що розташовані в аеропортах, на залізничних станціях, морських портах і автопереходах. Ці пости проводять попередній огляд і оформлення товарів та транспорту. Оперативно-розшукові митниці займаються розслідуванням митних правопорушень, веденням справ та передачею їх до Митно-криміналістичного відомства, а також мають право самостійно ухвалювати рішення за такими справами. В їх складі є мобільні групи, які проводять вибірковий контроль вантажівок, складів і фізичних осіб [49].

Митні комісаріати відповідають за охорону державного та митного кордону Німеччини та ЄС. Варто зазначити, що їх співробітники мають такі ж повноваження, як і поліція, і можуть здійснювати нагляд та контроль за дорожньою ситуацією.

Митне оформлення та контроль за переміщенням товарів і транспортних засобів здійснюють митні пости, комісаріати та оперативно-розшукові

митниці. Організація та структура митних інституцій на місцях залежать від інтенсивності товарообігу та відповідних потреб у регулюванні.

У зв'язку з негативними наслідками глобалізації та зростанням терористичних загроз, Рада ЄС ухвалила рішення, згідно з яким митні органи повинні приділяти більшу увагу питанням безпеки. Це також передбачає посилення митного контролю на зовнішніх кордонах ЄС, хоча митні правила можуть суттєво різнитися залежно від географічного розташування окремих країн.

Підсумовуючи, європейську митну службу можна охарактеризувати як ефективно організований механізм, що ґрунтується на уніфікації процедур і законодавства, застосуванні сучасних інформаційних технологій, взаємодовірі між митними інституціями та учасниками зовнішньоекономічної діяльності, а також спільній відповідальності за дотримання встановлених правил. Така глибока інтеграція в багатьох економічних сферах дозволила створити одну з найсучасніших митних систем у світі серед розвинених країн. Важливим є також те, що митні органи активно працюють над реформуванням митної системи для адаптації до постійно змінюваних умов.

3.2. Стратегічні напрями удосконалення митної безпеки як стану захищеності митних інтересів України

Важливість митної безпеки полягає в тому, що вона виконує кілька ключових функцій. По-перше, митні органи забезпечують контроль над переміщенням товарів через державний кордон, що дозволяє запобігати незаконному ввезенню та вивезенню товарів, які можуть загрожувати національній безпеці. По-друге, митна безпека сприяє захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції та незаконного ввезення товарів, які можуть не відповідати встановленим стандартам якості та безпеки. По-третє, ефективна митна система забезпечує збір митних платежів, що є важливим джерелом наповнення державного бюджету.

В рамках митної безпеки України і митних інтересів важливе місце займають проблеми національної безпеки. Ці питання наразі займають одне з провідних місць у теорії адміністративноправових наук і постійно перебувають у полі зору вчених, оскільки безпосередньо пов'язані з визначенням обсягу застосування засобів її забезпечення.

Проблеми забезпечення національної безпеки України, зокрема митної політики та митної безпеки, є надзвичайно важливими як з наукової, так і з практичної точки зору. Митна безпека є основним елементом економічної безпеки, митне право займає ключову позицію в системі права України, а постійний розвиток зовнішньоторговельних зв'язків і науково-технічного співробітництва з іншими країнами є одним із головних напрямків зовнішньої політики України. Згідно з Митним кодексом України, державна митна політика включає сукупність принципів та напрямків діяльності, спрямованих на захист митних інтересів, забезпечення митної безпеки, регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку, розвиток економіки та інтеграцію України у світову економіку [2]. В той же час, ЗУ Про національну безпеку України від 21.06.2018 р. визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз [53].

Митна політика спрямована на захист економічних інтересів і безпеки України, що підкреслює її важливу роль у державній політиці національної безпеки [54]. Державна митна політика є складовою частиною економічної політики країни. Митні інтереси України визначаються як національні інтереси, захист і реалізація яких здійснюються через державне митне управління. Таким чином, митна безпека означає захищеність митних інтересів України.

Митна справа завжди мала велике значення для розвитку безпеки країни, оскільки вона здійснюється в рамках митної політики, яка є одним із головних інструментів державного регулювання зовнішньоекономічних відносин, підтримки вітчизняного виробництва та захисту внутрішнього ринку.

Відповідно до законодавства України, державна митна справа базується на таких принципах: «виключної юрисдикції України на її митній території; виключних повноважень митних органів у здійсненні митних функцій; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон; спрощення легальної торгівлі; визнання рівності та правомірності інтересів всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності; дотримання прав і законних інтересів осіб; заохочення доброчесності; гласності та прозорості; відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються Митним кодексом» [2].

Ці принципи забезпечують ефективне функціонування митної системи України, сприяючи захисту економічних інтересів держави та національної безпеки. Вони створюють правові підстави для надійного митного контролю, який включає в себе комплекс заходів для попередження та виявлення контрабанди, незаконного переміщення товарів, боротьби з митними порушеннями та забезпечення збору митних платежів.

Державна митна політика має забезпечувати створення умов для сприятливого митного режиму, який підтримує розвиток зовнішньої торгівлі та економіки в цілому. Це включає впровадження сучасних технологій і методів управління, таких як електронне декларування, системи управління ризиками, використання скануючих пристроїв та інших інноваційних рішень, які підвищують ефективність і прозорість митних процедур.

Крім того, важливою складовою державної митної політики є міжнародне співробітництво в сфері митної справи. Україна активно бере участь у діяльності міжнародних митних організацій, таких як Всесвітня митна організація, а також співпрацює з митними службами інших країн для обміну інформацією, досвідом та кращими практиками. Це сприяє підвищенню ефективності боротьби з транснаціональними злочинами, такими як контрабанда наркотиків, зброї та інших небезпечних товарів.

Митна політика також повинна враховувати інтереси національних виробників, забезпечуючи захист внутрішнього ринку від недобросовісної

конкуренції та незаконного ввезення продукції. Це досягається через введення відповідних митних тарифів, квот, а також інших заходів торговельної політики, які стимулюють розвиток вітчизняної економіки та підтримують конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках.

Отже, митна політика є невід'ємною складовою економічної та національної безпеки України. Її ефективне впровадження вимагає чіткого дотримання законодавчих принципів, використання сучасних технологій, міжнародного співробітництва та врахування інтересів національних виробників. Лише за таких умов можливо забезпечити належний рівень митної безпеки, який сприятиме стабільному економічному розвитку країни та захисту її національних інтересів.

Принципи митної політики обумовлюють об'єкт митної безпеки – митні інтереси держави, на захист яких вона спрямована. На даний момент в Україні відсутнє чітке законодавче визначення митних інтересів та їх переліку, що є досить негативним явищем. Це створює проблему на державному рівні, оскільки неможливо однозначно визначити та окреслити поняття "митна безпека", що знижує ефективність заходів, спрямованих на її забезпечення. Для подальшого аналізу звернемося до європейського законодавства та думок науковців з цього питання [55].

За думкою П. В. Пашка, митні інтереси забезпечують як зовнішньоекономічну, так і митну безпеку, маючи певні відмінності. До митних інтересів, що захищають зовнішньоекономічну безпеку України, яка є частиною економічної безпеки, належать:

- створення умов для активного розвитку суб'єктів господарювання та науковотехнічного потенціалу країни;
- впровадження механізмів збереження і відтворення природних, трудових, інтелектуальних, енергетичних ресурсів на території держави, а також стимулювання їх ефективного використання в межах країни;
- заохочення підприємств до ефективної зовнішньо-економічної діяльності [56].

В той час, як до митних інтересів, що забезпечують митну безпеку України, відносять:

- створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, підтримка транзиту, прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон;
- повне та своєчасне стягнення митних зборів, платежів та податків;
- наближення митного законодавства до міжнародних стандартів, розвиток міжнародного співробітництва в сфері митної справи;
- ефективна організація боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил;
- недопущення ввезення на територію держави товарів з недобросовісною конкуренцією та товарів, використання яких становить загрозу здоров'ю населення;
- недопущення ввезення продукції з низьким морально-етичним контекстом, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм тощо [56].

К. І. Новікова вважає, що серед основних митних інтересів України можна виділити наступні:

- створення умов для лібералізації зовнішньої торгівлі;
- запобігання контрабанді та порушенням митних правил;
- вдосконалення митного законодавства України відповідно до міжнародних і європейських стандартів;
- прискорення товаро- та пасажиропотоку через митний кордон;
- забезпечення споживчого ринку якісними іноземними товарами та недопущення ввезення небезпечних для здоров'я людей товарів [57].

С.В. Шевчук акцентує увагу на необхідності розмежування митних інтересів держави та інших учасників зовнішньоекономічної діяльності [58]. Важливо зазначити, що митна політика України має бути всеосяжною і враховувати інтереси як держави, так і інших учасників митних відносин. Для досягнення цієї мети митне законодавство України пропонує широкий спектр регуляторних заходів. Економічна діяльність держави базується на дотриманні національних митних законів і міжнародних договорів,

підписаних Україною. Держава надає підприємцям свободу у веденні зовнішньої торгівлі, вимагаючи при цьому дотримання законодавства. Основні положення митної політики повинні забезпечувати не лише захист митного кордону України, але й її внутрішнього ринку.

Інтереси держави в митній сфері чітко окреслені: це розвиток економічної системи, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, створення та функціонування ефективною митної системи, а також захист митного кордону. Захист цих інтересів є ключовим для збереження незалежності та територіальної цілісності країни. Для забезпечення захисту цих інтересів держава повинна вживати активних заходів, зокрема, у боротьбі з контрабандою, яка завдає значної шкоди економіці і становить загрозу національній безпеці.

Крім того, митна політика України передбачає і фіскальні інтереси – стягнення мит та митних платежів, та контроль за своєчасністю їх справляння

Наочний аналіз показує, що обсяг митних платежів складає більше ніж 30% доходів державного бюджету та половину податкових надходжень. Але ряд зовнішніх та внутрішніх факторів, які прямо або опосередковано вплинули за останні сім років на митну безпеку України змінили пропорції останніх років. Частка митних платежів у доходах держбюджету та у податкових надходженнях загалом зменшувалась з 2017 по 2022 рік, з найбільшими зниженнями у роки найбільших криз (пандемія та війна) [59].

Фактори впливу на зміну частки митних платежів можна розділити за періодами суттєвих змін: з 2020 року по 2021 рік; з 2022 року по теперішній час. Так, у 2020 році спостерігалось значне зниження частки митних платежів, що пов'язано з глобальною економічною кризою через пандемію COVID-19. Закриття кордонів, обмеження на міжнародну торгівлю та зменшення економічної активності вплинули на зменшення обсягів митних платежів. У 2021 році, після деякого послаблення обмежень і відновлення економічної активності, частка митних платежів зросла, що відображає поступове відновлення економіки.

У 2022 році різке зниження частки митних платежів було пов'язане з повномасштабним вторгненням росії в Україну. Військові дії, руйнування інфраструктури, переміщення населення та економічна нестабільність суттєво вплинули на обсяги міжнародної торгівлі та митні надходження.

У 2023 році спостерігається незначне зростання частки митних платежів, що може свідчити про певну адаптацію економіки до умов війни та стабілізацію митних надходжень.

Ці фактори суттєво вплинули на економічну ситуацію в Україні та відповідно на показники митних платежів та митної безпеки в цілому. Одним з таких показників є рівень митного навантаження на імпорт, як відношення митних платежів до обсягу імпорту, та на економіку в цілому, як відношення митних платежів до номінального ВВП [59].

Аналіз зміни митного навантаження на імпорт та економіку в цілому за період з 2017 по 2023 рік демонструє значні коливання, зумовлені різними економічними та політичними факторами. У 2017 році митне навантаження на економіку становило 10,63%, тоді як на імпорт - 19,69%. У 2018 році спостерігається незначне зниження обох показників, що свідчить про стабільний економічний стан країни та відсутність серйозних зовнішніх шоків: митне навантаження на економіку знизилося до 10,4%, а на імпорт – до 19,33%.

У 2019 році продовжилося зниження митного навантаження на економіку до 9,39%, що вказує на позитивні структурні зміни в економіці та на ефективні заходи з лібералізації митної політики, пов'язані з поступовою євроінтеграцією. Однак, митне навантаження на імпорт знизилося лише незначно до 19,17%, що свідчить про стабільність у митному регулюванні імпорту.

У 2020 році пандемія COVID-19 спричинила значний вплив на економіку, що відобразилося в подальшому зниженні митного навантаження на економіку до 8,64%, проте митне навантаження на імпорт, навпаки, зросло до 21,55%. Це зростання пояснюється введенням додаткових митних тарифів

на підакцизні товари для захисту національних виробників та зміною структури імпорту, де частка товарів з вищими митами зростає. У 2021 році, з відновленням економічної активності після першої хвилі пандемії, митне навантаження на економіку зросло до 9,13%, що свідчить про поступове повернення до докризового рівня економічної діяльності. Митне навантаження на імпорт також зросло до 21,81%, вказуючи на збільшення обсягів імпорту.

2022 рік став переломним через воєнне вторгнення росії в Україну, що спричинило значне зниження митного навантаження на економіку до 7,32%, оскільки військові дії, руйнування інфраструктури та зменшення економічної активності різко знизили обсяги міжнародної торгівлі.

Митне навантаження на імпорт також знизилося до 19,73%, відображаючи падіння обсягів імпорту через порушення логістичних ланцюгів та обмеження імпортних можливостей. У першій половині 2023 року спостерігається значне зростання митного навантаження на економіку до 9,17%, що свідчить про адаптацію економіки до нових умов і стабілізацію митних операцій.

Митне навантаження на імпорт зросло до 23,46%, що вказує на збільшення обсягів імпорту та на чергове підвищення митних ставок для деяких категорій підакцизних товарів.

Аналіз динаміки митного навантаження на імпорт та економіку в цілому показує, що ці показники є чутливими до зовнішніх економічних та політичних шоків, таких як пандемія та війна.

Ці фактори значною мірою визначають рівень митного навантаження та відображають загальну економічну ситуацію в країні та потребують регулюючих заходів в митній політиці для підтримки митної безпеки економіки в цілому та товаровиробника, як основного джерела надходження основного обсягу платежів бюджету.

Пріоритетом зовнішньоекономічної політики повинні стати інтереси національних виробників. Вони є найбільшими платниками податків,

підтримують здорову економіку та забезпечують зайнятість у ринковій економіці. Зрозуміло, що інтереси виробників у різних секторах економіки можуть відрізнятись, тому відповідні урядові інституції повинні докласти зусиль для забезпечення рівних можливостей для захисту своїх прав та інтересів усім суб'єктам господарської діяльності.

Водночас, вплив економічних сил суспільства на прийняття законодавчих актів і рішень виконавчої влади сприяє розвитку різних галузей права, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність.

Таким чином, ми доходимо висновку, що митна безпека є складною категорією, що вимагає чіткого визначення та переліку митних інтересів держави. Для досягнення цього важливо закріпити такий перелік інтересів на законодавчому рівні, оскільки наразі він відсутній.

Митна безпека є невід'ємною частиною економічної безпеки держави, яка, своєю чергою, є складовою національної безпеки. Роль митної політики у державній політиці національної безпеки визначається її завданням забезпечувати економічні інтереси та безпеку України.

Хоча у вітчизняній практиці економічна безпека на державному рівні не виокремлює митну безпеку як окрему частину, зв'язок між економічною та митною безпекою є очевидним, оскільки стан захищеності митних інтересів безпосередньо впливає на економіку. Об'єктом митної безпеки виступають митні інтереси держави, які сприяють як зовнішньоекономічній, так і митній безпеці.

Варто також наголосити на особливо тісному зв'язку митної безпеки з такими складовими економічної безпеки, як фінансова та зовнішньоекономічна.

ВИСНОВКИ

Отже, можна зробити такі основні висновки:

1. Митна політика є важливою складовою частиною державного управління, яка націлена на регулювання зовнішньоекономічної діяльності, захист національних інтересів, стимулювання економічного зростання та забезпечення безпеки держави. Вона охоплює визначення правил імпорту, експорту, транзиту товарів, тарифного та нетарифного регулювання, а також заходи, спрямовані на захист економіки, населення і навколишнього середовища.

2. Поняття "митні інтереси" у нормативно-правовій сфері обмежене чітко встановленими вимогами Митного кодексу України, які стосуються умов і процедур переміщення товарів через митний кордон, їх митного контролю та оформлення. Водночас, митна справа охоплює як зовнішні, так і внутрішні інтереси держави, суб'єктів господарювання та громадян, і стосується питань, пов'язаних із життєзабезпеченням суспільства, а також іміджем країни на міжнародній арені.

3. Аналіз наукових досліджень митної справи показує, що існує безліч визначень цього поняття. Науковці намагаються знайти найефективніше визначення терміну. Згідно з чинним законодавством, митні інтереси включають дії, спрямовані на реалізацію державної митної політики. На сьогодні відбувається модернізація митного законодавства і нормативно-правового регулювання митної справи, з огляду на зовнішньоекономічний курс держави та національну митну політику. Для ефективного функціонування митних органів необхідно розробити злагоджений механізм правового регулювання, де нормативно-правові акти мають бути взаємно узгодженими, щоб уникнути правових колізій. Це дозволить вирішити соціально-економічні завдання країни та поліпшити правовідносини в митній сфері.

4. Митна політика України є важливим елементом євроінтеграції, орієнтуючись на гармонізацію українського законодавства з нормами Європейського Союзу (ЄС). Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає реалізацію комплексних реформ у митній сфері, що сприятимуть інтеграції України до спільного ринку ЄС і посиленню економічної співпраці.

5. Взаємодія митних органів з іншими установами є важливою для ефективного контролю зовнішньоекономічної діяльності, зниження рівня корупції та сприяння економічному розвитку. Сучасний підхід до митного контролю вимагає тісної співпраці з державними органами, міжнародними організаціями та бізнес-структурами для досягнення найкращих результатів. Для цього необхідно вдосконалити законодавство, зменшити бюрократичні перепони і впроваджувати інноваційні підходи в митній сфері.

6. Митна система України є важливим елементом державного управління і включає в себе підрозділи митних органів Державної фіскальної служби (тепер Державної митної служби), а також інші компоненти, що впливають на митну діяльність. Митна система України функціонує в контексті різноманітних державних механізмів. Незважаючи на складні умови, працівники митної служби здійснюють свої обов'язки, часто ризикуючи власним життям.

Для подолання сучасних проблем у митній сфері пропонується:

- 1) прискорити перехід до сервісної функції замість контролюючої;
- 2) розробити мотивуючу систему для митників;
- 3) організувати тренінги для підвищення ефективності роботи митниці в кризових умовах;
- 4) удосконалити нормативно-правову базу відповідно до європейських стандартів.

7. Європейська митна служба є ефективно організованою системою, яка базується на уніфікації процедур, законодавства, застосуванні сучасних інформаційних технологій і взаємодовірі між митними інституціями та учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Завдяки такій інтеграції ЄС

створив одну з найбільш розвинутих митних систем у світі, постійно прагнучи до реформування митної системи з метою її адаптації до змінюваних умов.

8. Митна безпека є складною категорією, що вимагає чіткого визначення та розмежування митних інтересів держави. Для цього важливо встановити перелік митних інтересів на законодавчому рівні, оскільки наразі цей перелік не закріплений. Митна безпека є частиною економічної безпеки, яка в свою чергу є важливою складовою національної безпеки. Взаємозв'язок митної та економічної безпеки є очевидним, оскільки захист митних інтересів безпосередньо впливає на економіку. Особливе значення митна безпека має для таких складових економічної безпеки, як фінансова і зовнішньоекономічна безпека.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику. URL: <https://apitu.wordpress.com/2017/04/18/concept/>. (дата звернення: 27.12.2024).
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI : чинне законодавство із змін та доповн. станом на 26 лютого 2018 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 27.12.2024).
3. Гребельник О. Митна справа: підручник 4-те вид., оновл. та доповн.: Центр учбової літератури. 2014. 472 с.
4. Договір про заснування Європейської Спільноти 1957 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017. (дата звернення: 27.12.2024).
5. Пісьмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 366 с.
6. Тимошенко І. В. Митне регулювання. Підручник. Київ. 2003. 290 с.
7. Кийда Л.І., Шевченко Н.І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. *Державне управління: удосконалення і розвиток*. 2020. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf. (дата звернення: 27.12.2024).
8. Павлович-Сенета Я. П. Загальна характеристика й історичні форми державної політики у сфері державної митної справи. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 4. С. 254–262.
9. Погріщук, Г., Бей, С. Формування та реалізація митної політики України *Економіка та суспільство*. 2022. 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-74> (дата звернення: 27.12.2024).

10. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України за ред. М. Я. Азарова. у 3 т. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. Т. 3. 454 с.
11. Параниця С. П. Митний інтерес як метод забезпечення митної політики держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 143–146.
12. Ivashova L. M. Problems, prospects the development of foreign and customs policy of Ukraine under European integration. *Публічне управління та митне адміністрування: наук. зб.* 2015. № 2(13). С. 129-135
13. Разумова О. Поняття митної безпеки в контексті забезпечення національної безпеки України. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 3. С. 165–168.
14. Пашко П., Шевчук С. Сутність та особливості державного регулювання механізмів забезпечення митних інтересів України. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 4–10.
15. Митна енциклопедія. У 2 т. Т. 2. редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 536 с.
16. Козловець М. Ф. Феномен національної ідентичності в умовах глобалізації: український контекст : монографія. Київ : Інгерсервіс, 2014. 230 с.
17. Про національну безпеку України від 21.06.2018 № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. (дата звернення: 27.12.2024).
18. Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України: навч. посіб.: у 3 ч. Київ: НАДУ, 2009. Ч. 1: Філософсько-методологічні та системні основи забезпечення національної безпеки. 248 с.
19. Настюк В.Я. Митний закон як основна форма митного законодавства. *Проблеми законності*. Вип. 42.: Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 2000. С. 131-136.

20. Ківалов С. Правове регулювання принципів, функцій та форм митної політики. *Митна справа (Митний комплект): Митні правила*. 2001. №5. С. 3-13.
21. Ігонін В.К. Джерела митного права України: монографія. Одеса: Астропринт, 2014. 172 с.
22. Горбулін В. П. Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від «суспільства ризику» до громадянського суспільства. *Стратегічна панорама*. 2005. № 2. С. 18-24
23. Дутун З. С. Адміністративне право України : навч. посіб. Тернопіль, 2004. 579 с.
24. Бойко В.М. Митне право України. Т. 1: Навч. посіб. Київ: Алерта, 2-вид. пер. і доп. 2019. 588 с.
25. Митна політика та митна безпека України : монографія. за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 338 с.
26. Шевчук С.В. Митна безпека та митні інтереси держави: особливості економіко-правового регулювання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 10/2. С. 36-40.
27. Шевчук С. В. Нетарифне регулювання як важливий механізм забезпечення митних інтересів держави. *Економіка та держава*. 2019. № 3. С. 71–77.
28. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.12.2024).
29. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 року № 889-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 27.12.2024).
30. Ковальчук І. В. Адміністративне право: загальна частина. Київ: Видавництво «Академія», 2016. 561 с.
31. Про Положення про Державну митну службу України : Указ Президента України від 12 травня 2011 року № 582/2011 / Президент України.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582/2011#Text> (дата звернення: 27.12.2024).

32. Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи : Закон України від 04 липня 2013 року № 405-VII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-18#n19> (дата звернення: 27.12.2024).

33. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів: Закон України від 02 жовтня 2019 року № 141-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20#n7> (дата звернення: 27.12.2024).

34. Куракін О.М. Поняття і зміст нормативно-правового регулювання як юридичного явища. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2013. № 3. С. 10-15.

35. Бліщук, К. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30> (дата звернення: 27.12.2024).

36. Makarova, O. The impact of state customs policy on the development of Ukrainian domestic market. *Trends in Development of Innovative Scientific Research in the Context of Global Changes*. 2021. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-076-6-32> (дата звернення: 27.12.2024).

37. Гребельник О. Митна справа: підручник 4-те вид., оновл. та доповн.: Центр учбової літератури. 2014. 472 с.

38. Осадча Н.В. Цілі, завдання та принципи регуляторної політики в митній сфері. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. №1(19). С. 69-82.

39. Осадча Н.В. Регуляторна складова у формуванні державної митної політики. *Економіка промисловості*. 2009. № 5. С. 3-13.

40. Прокопенко С. В. Митний контроль і його правові аспекти. Київ: Видавничий дім «Право», 2015. 471 с.

41. Коваленко С. В. Основи митного права України. Київ: Парадигма, 2013. 512 с.

42. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-п#Text> (дата звернення: 27.12.2024).

43. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 27.12.2024).

44. Деякі питання визнання товарів гуманітарною допомогою та їх використання в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 березня 2022 р. № 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/238-2022-п#Text>. (дата звернення: 27.12.2024).

45. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2022 р. № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-п#Text>. (дата звернення: 27.12.2024).

46. Про особливості здійснення гуманітарної допомоги, яка перевозиться залізничним транспортом в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2022 р. № 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2022-п#Text>. (дата звернення: 27.12.2024).

47. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. 543 с.

48. Крупка І. Порівняльний аналіз основних інструментів зовнішньоторговельної політики в умовах глобалізації. *Формування ринкової економіки*. Львів, 2009. Вип. 19. С. 335–351.

49. Мельник Т. Нетарифне регулювання у країнах ЄС. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 2. С. 15–28.

50. Мужев О. О. Теоретико-методичні засади реалізації митної політики в межах національної економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 26. Ч. 1. С. 193-196
51. Мосякіна О. А. Митна політика та принципи її реалізації в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2015. № 2. С. 207-211.
52. Митні кодекси зарубіжних країн : станом на 07.08.2014 р. : (відповідає офіц. текстові, зі змістом). Комітет Верховної Ради України з питань податкової та митної політики URL: http://www.kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/publish/category;jsessionid=6980E7A394C083E9041F1F0A3ABB3827?cat_id=46421 (дата звернення: 27.12.2024).
53. Марущак А.І. Інформаційне право: регулювання інформаційної діяльності : навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Скіф», 2008. 344 с.
54. Пашко П. В. Методологічні проблеми регулювання митної безпеки. *Митна політика та актуальні проблеми економічної та митної безпеки України на сучасному етапі : матеріали міжнар. наук.практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 23 листоп. 2007 р.)*. Дніпропетровськ: Акад. мит. служби України, 2008. С. 8–13.
55. Костяна О.В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави. *Бізнесінформ*. №11, 2020. С. 76-82.
56. Пашко П. В. Митні інтереси та митна безпека. *Митна справа*. 2007. № 3 (51). С. 7–14.
57. Новікова К.І. Глобалізаційні виклики митній безпеці держави. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2012. №4. С.174-180.
58. Шевчук С. В. Аналіз теоретико-методологічних підходів визначення поняття «митні інтереси». *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 42-48.

59. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL:
<https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 27.12.2024).